

JOGI FÓRUM

MIT IS TANULHATNA A MAGYAR KÖZSZOLGÁLATI MÉDIA?

KITEKINTÉS

AZ EURÓPAI KÖZSZOLGÁLATI TELEVÍZIÓZÁS SZABÁLYOZÁSÁRA,
KÖZÉPPONTBA HELYEZVE AZ OSZTRÁK ORF-ET.

Jelige: a „**KULTÚRÁÉRT**”.

I.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Tartalomjegyzék.....	1
II. Bevezetés.....	3
III. A közszolgálati műsorszolgáltatás fogalma	5
1. Az etalon BBC.....	5
2. A magyar közmédia.....	6
3. Az osztrák közmédia.....	9
IV. A közszolgálati média európai szintű szabályozása, a nemzetközi viszonyok érintésével.....	10
1. Európai viszonylatok.....	11
1.1. Közösségi jogi szabályozás.....	11
1.2. Az Európai Tanács szerepe.....	15
2. Nemzetközi viszonylatok.....	17
2.1. A WTO hatása.....	17
2.2. Az ENSZ befolyása.....	17
V. Az osztrák és a magyar média piaci viszonyrendszere.....	19
1. Auszria.....	19
1.1. Az ORF nézettsége.....	20
1.2. Az ORF műsorstruktúrája.....	21
1.3. Az ORF finanszírozása.....	21
2. Magyarország.....	23
2.1. A közszolgálati televízióink nézettsége.....	24
2.2. A közszolgálati televízióink műsorstruktúrája.....	27
2.3. A közszolgálati televízióink finanszírozása.....	28
VI. Az osztrák közszolgálati televíziózás jogi szabályozása.....	30
1. BVG-Rundfunk.....	30
2. ORF-Gesetz.....	30
2.1. Versorgungsauftrag.....	31
2.2. Programmauftrag.....	32
2.3. Allgemeine Programmgrundsätze.....	33
3. Szervezeti struktúrája.....	34
3.1. Stiftungsrat.....	34
3.2. Generaldirektor.....	34
3.3. Publikumsrat.....	35
3.4. Prüfungskommission.....	35

VII. A magyar közszolgálati televíziózás jogi szabályozása.....	36
1. Az Rttv.....	36
1.1. A közszolgálati közzétartás.....	37
1.2. A közszolgálati közzétartás törvényi meghatározása.....	39
VIII. Levezető, összegző gondolatok.....	40
IX. Befejezés.....	47
X. Irodalomjegyzék.....	49
1. Hivatkozott irodalom.....	49
1.1. Magyar nyelvű hivatkozott irodalom.....	49
1.2. Idegennyelvű hivatkozott irodalom.....	50
2. Hivatkozott jogszabályok.....	52
2.1. Hazai jogforrások.....	52
2.2. Osztrák jogforrások.....	52
2.3. Nemzetközi jogforrások.....	52
3. Egyéb hivatkozott hírek.....	53

I. BEVEZETÉS

"Wer von Instituten, die [...] auf privaten Vorteil angelegt werden, die Wahrung des reinen *Volksinteresses* erwartet, der ist zu naiv, als daß man seine *Unschuld* stören dürfte."¹

Nehéz pontosan lefordítani az osztrák publicizmus egyik legmeghatározóbb XX. századi személyiségének, Sigrid Löfflernek a szavait, azonban lényegi megértésével és a kulcsszavak kiragadásával véleményem szerint – ha kicsit sarkítva is, de – tökéletesen érzékelhető a – talán így utópikusnak címkézhető – közszolgálati műsorszórás feladata:

„*private Vorteil*”, „*Wahrung*”, „*reine Volksinteresse*”, „*Unschuld*”, vagyis nem a „saját haszon”, „védelem” és a „tisztá népérdek”, hanem az „ártatlanság” képviselője.

A mottómul választott szavakba mélyedve, pusztán jelentésük „mögé gondolva” döntöttem úgy, hogy a közszolgálati médiát veszem górcső alá.

A kezdetben még „könnyű favágásnak” tűnő munkáról azonban hamar megbizonyosodott, hogy korántsem vékony és könnyen vágható fáról van szó: terebélyes lombkoronával és ugyancsak vastkos törzsszel rendelkezik. Jogászpálántaként a paragrafusokkal kikövezett úton kell, hogy járjak, mely azonban számtalanszor elágazik, vakon végződik. Ha le is kell térni az útról, a cél, a közszolgálati média fája akkor is látható, csak épp egy másik oldaláról.

A nélkülözhetetlen levegő azonban ekkor is összeköt, mely úgy veszi körbe az embert – s a fát is –, mint a jog², mely mindent átszö, s életünk minden szegmensét érinti.

A sok elágazás, a különböző utak egyéb tudományterületeket jelentenek, hiszen a média, a közszolgálati média jelentősége, szerepe, feladata számos aspektusból vizsgált és vizsgálható, számtalan megállapítás és következtetés levonható, vitatható vagy elfogadható, mégis mindennek értelme csak akkor van, ha a jog, mely körülengi, írásba is van foglalva, így adva mély gyökeret a (közszolgálati) média fájának.

¹ FRANZ RONNEBERGER: Kommunikationspolitik I. Institutionen, Prozesse, Ziele. Mainz: Hase&Köhler V., 1978. 209. nach Sigrid Löffler, „*Aki elsősorban haszonért működő intézményektől várja el a tömeg <<tiszta>> tájékoztatását, túl naiv, mivel ez az <<ártatlanságát>> mindenképp megsérti.*”

² KUNCZ ÖDÖN: *Bevezetés a jogtudományba. Jogi encyklopédia.* Bp.-Pécs: Danubia K., 1924. 1.

A közszolgálati műsorszórás válságban van, ez azonban nemcsak az általános gazdasági- és a „hirdetői piaci” krízist takarja, hanem a legitimitáció hiányát³, követelve a már tovább nem odázható reformokat.

Hazánkban 2010. június 11-én benyújtott, majd augusztus 10-én kihirdetésre is kerülő⁴ „a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól”⁵ szülő, sokat bírált, csak „médiaalkotmány”-ként emlegetett csomag remélhetőleg új, friss, bimbózó hajtásokat hoz a média fájára, miközben (jogi) gyökereit is erősíti, mélyíti.

Hogy ez az új irányvonal mennyire lesz gyümölcsöző, az a jövő zenéje. Jelen dolgozatomban nem találgatásokba kívánok bocsátkozni, hanem kritikus egyetemi hallgatóként kívánom jogi szemüvegen keresztül vizsgálni a magyar közszolgálati médiát, összevetve az osztrák helyzettel, kitérve az uniós szabályozásra és az etalon BBC-re, a pozitívumokat kiemelve.

Az elmúlt hónapokban lehetőségem adódott, hogy tanulmányaimat a szomszédos Ausztriában folytathassam, ahol könnyebben betekintést nyerhettem az ottani közmédium, az ORF helyzetébe, mely szintén nem könnyű és problémamentes, de... De van egy de, mely minden érvet, ellenérvet képes megelőzni: NÉZETT. A legfrissebb adatok szerint a két közszolgálati adó, az ORF 1 és 2 együttes nézettsége⁶ toronymagasan megelőzi az egyéb osztrák és német kereskedelmi csatornákat, míg a hazai MTV – vel kapcsolatban csak negatív csúcsokról⁷ számolhatunk be. Épp ezért úgy vélem, érdemes és sajátos az összevetés⁸ – számos ország vonatkozásában már megtörtént, de Ausztriával még nem –, nem megfélemezve az úttörő BBC-ről.

Külön fontosnak tartom az MTV csatornái mellett kiemelni a Duna Televíziót, a méltánytalanul keveset hangoztatott magyar közszolgálati televízióink másik szereplőjét, mely „elsősorban a Magyar Köztársaság határain kívül élő magyarság számára”⁹ sugároz.

³ REINHARD CHRISTL–DANIELA SÜSSENBACHER: *Der öffentlich-rechtliche Rundfunk in Europa*. Wien: Falter V., 2009. 13.

⁴ 2010. évi LXXXII. törvény a médiát és a hírközlést szabályozó egyes törvények módosításáról.

⁵ 2010. évi ... törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól. Képviselői önálló indítvány. 2010.06.11.

⁶ 39,1%, Forrás: Medienforschung ORF. AGTT/GfK TELETEST. 2009-es adatok a 12 év feletti tévénézőket vizsgálva.

⁷ Nézettségi statisztikák. Forrás: AGB Nielsen Médiakutató Kft. 2009.01.

⁸ Vö. SIMONFAY GÉZA: Osztrák-magyar jogesetmegoldás. *Ügyvédek Lapja*. 2010.07. 4/46.

⁹ 1996. évi I. törvény a rádiózásról és a televíziózásról. (Rttv.)30.§(1)

II.

A KÖZSZOLGÁLATI MŰSORSZOLGÁLTATÁS FOGALMA

A közszolgálati műsorszolgáltatásról beszélni, annak fogalmi meghatározása – illetve az arra való törekvés – nélkül nem érdemes, habár egy egységes, mindenki által elfogadott definíciója nem alakult ki.

A közszolgálatot, mint főnevet grammatikailag vizsgálva a köz- előtagra, prefixumra és a szolgálat utótagra, szuffixumra bonthatjuk. A köztük lévő kapcsolat tekintetében birtokos jelzős szerkezetéről beszélhetünk: a köznek a szolgálata. Ez tulajdonképpen olyan szolgáltatásokat, tevékenységeket takar, melyek egy adott közösség érdekét, közérdekét szolgálják, a számukra fontos javak megosztását garantálják. Az ehhez hozzáilleszthető –i melléknévképzővel a műsorszolgáltatásnak, illetve tágabb értelemben véve a médiának a jelzőjét kapjuk.

A mottómul választott idézetből kiemelt szavak kiindulópontot nyújthatnak, hogy még közelebb jussunk a közszolgálati média fogalmához. Ellenpárjaik megkeresésével körvonalazódik az 1950-es évektől¹⁰ sarjadó profitorientált kereskedelmi média, mely fellépésével kialakult a duális médiarendszer, mely új „gyakorlatot” is teremtett: a szórakoztatás és a fogyasztás ösztönzése végett adja műsorait, az embereket fogyasztói minőségükben, nem pedig állampolgárként célozza meg.¹¹

1. AZ ETALON BBC

A XX. század első negyedében, 1922 októberében – többek között az amerikai médiarendszer ellenpontjaként¹² – Londonban megalapították a világ legnagyobb műsorszolgáltató szervezetét, a British Broadcasting Company Ltd-t, mely engedélyt kapott nyolc rádióállomás működtetésére. A rádiózás közösségi monopólium maradt, s kormányzati kezdeményezésre 1927-ben formálisan is államivá alakították: a Company-t Corporation-ná változtatták, jogi alapjait pedig lefektették a „*Royal Chartá*”-ban.

A műsorszolgáltatás elsődleges célja a közérdek szolgálata¹³, melynek megvalósítását Lord John Reith, a BBC első általános igazgatója („general manager”) a tájékoztatás, oktatás

¹⁰ Elsősorban az 1970-es, 1980-as illetve a posztkommunista országokban még később következett be a változás.

¹¹ RÁCZ ZSUSZA: Egy fejezet a BBC történetéből. *Médiakutató*, 2001/3. 109-127.

¹² ROGER BLUM: *Defizite beim Service public*. Zoom K&M, 1998.07. 11/4.

¹³ RACHAEL CRAUFURD SMITH: *Broadcasting law and fundamental rights* Oxford: Clarendon Press, 1997. 72.

és szórakoztatás, vagyis „*information*”, „*education*”, „*entertainment*” pilléreire építette. E triász mellett nem szabad megfeledkezni az univerzalitásról és a kulturális felelősségről¹⁴ – tehát, hogy minél több emberhez eljusson egy minőségi, magas színvonallal bíró műsorszolgáltatás –, s egyéb „jellegzetességeiről”.

A BBC elvei mind a mai napig irányadóak, habár hasonló közmédia létrehozása irreálisnak hat. Azonban a magyar és a párhuzamba állított osztrák rendszerrel kapcsolatban sincs olyan forrás, mely a hatását ne említené.¹⁵

2. A MAGYAR KÖZMÉDIA

A pártállami időszak alatt a többi közép- és kelet-európai országhoz hasonlóan a televíziót az uralkodó állampárt – a központi irányítás és ellenőrzés elvét követve – használta szócsökként, kialakítva az ún. diktatórikus médiamodellt. Valamennyi médium az állam tulajdonában, politikai ellenőrzés alatt állt. Ezen előzmények felvázolása szükségszerű, hogy megmagyarázzam a közszolgálati média fogalmát, melyről ezekben az években említést sem lehet tenni. A köz, az emberek szolgálata helyett csak a pártot, a diktatórikus érdekeket szolgálta.

Az 1980-as évektől puhult a rendszer, 1984-ben például legalizálták a kábelhálózatok működését, helyi stúdiók kialakítását, 1986-ban pedig megszületett a sajtótörvény¹⁶. Ezek a lépések azonban még mindig nem hívták életre a közszolgálati média fogalmi meghatározásának szükségességét.

A rendszer 1989-1990-es összeomlásával, megváltozásával új korszak köszöntött az így már posztkommunista országokra: megkezdhették az átalakítást, megnyitva a piacot a magánvállalkozások előtt.

Magyarországon ez azonban egészen 1997-ig húzódott, mégpedig azért, mert 1989 júliusában a kormány ún. frekvenciamoratóriumot rendelt el¹⁷: leállította a frekvenciaelosztást mindaddig, míg az elektronikus médiára vonatkozó jogi szabályozást – a csak 1996-ban megszületett médiatörvényt – meg nem alkotják.

¹⁴ THOMAS GIBBONS: *Regulating the media*. London: Sweet&Maxwell, 1998. 56.

¹⁵ A fogalmi meghatározásnál a magyar, a részletesebb elemzésnél az osztrák „helyzet” szerepel előbb, mivel a duális média hazánkban hamarabb alakult ki, s itt időrendiséget követtem, a későbbiekben azonban az összehasonlíthatóság végett az ausztriai viszonyokat tárgyalom előbb.

¹⁶ 1986. évi II. törvény a sajtóról.

¹⁷ Erről egy ki nem hirdetett kormányhatározat intézkedett. Vö. SIMÓ GYÖRGY: *Mindent szabad, ami nem Tilos? Mozgó Világ*, 1993., 11.sz. 94. Az Országgyűlés 1990 augusztusában a jogszabályban történő kihirdetését kérte a kormánytól, de hiába. Lsd. 62/1990. (VIII.8.) Ogy.hat. A tilalom jogszabályi szinten sosem jelent meg, de törvényes alap hiányában senki sem kaphatott frekvenciát.

A kezdetben csupán pár hónaposnak ígérkező törvényalkotási folyamat évekig húzódott, létrejöttével azonban kialakult a duális médiarendszer: a *Magyar Rádió* és a *Magyar Televízió*, valamint a későbbi, 1992-es *Duna Televízió*¹⁸ immár nem állami, hanem közszolgálati médiumokat jelentett, s 1997-ben a frekvenciapályázatok nyerteseként két földi sugárzású kereskedelmi televízió, a TV2 és azt RTL Klub indíthatta meg adását.

Kezdetben a kereskedelmi média piacra lépését a (szólás)szabadsággal azonosították¹⁹, s minden bizonnyal a külvilág számára is így tűnhetett, mivel a Freedom House²⁰ addigi „félszabad” (partly free) minősítése „teljesen szabad”-dá (free) változott, a korábban diktatórikus médiamodell demokratikussá vált, mindez azonban nem jelentette a „Paradicsomba való megérkezést”. Ellenkezőleg: a közszolgálati média azóta is válságát éli.

Úgy érzem, mielőtt jobban elmerülnék a részletekben, elérkezett az ideje, hogy az itthon, a „hétköznap emberei” által megfogalmazott közszolgálati média meghatározások közül szemezgessek, a jogi definiálást késleltetve, mert véleményem szerint a befogadók által megfogalmazott közszolgálati média-fogalom hívebben tükrözi, tükrözheti a– remélhetőleg – megfogalmazott közszolgálati médiát.

Közvélemény-kutatások is bizonyítják, hogy igény van a közszolgálati műsorszórásra²¹. Az „utca embere”, ha nem is feltétlen nézi ezeket az adókat, a lehetőséget fenntartja magának. Talán azért, mert úgy véli, hogy „...a közszolgálat mindenkit megkérdez, a tényeket nem értékeli, nem minősíti, hanem elfogulatlanul elemzi, vagy inkább >>csak<< számba veszi, rendszerezi, háttérrel ad hozzájuk.”²² Emellett „...jelenléte a médiapiacra kedvező hatást gyakorolhat a kereskedelmi versenytársakra, azaz egy igényes audiovizuális piac csak egy egészségesen működő közszolgálati médium meglétével válhat teljessé”²³, mivel a kereskedelmi adók csak a fogyasztóknak készítenek műsort, míg a közszolgálat a polgároknak²⁴.

A Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Kutatóintézete gondozása révén böngészhető enciklopédia pedig úgy határolja be a közszolgálati médiát, amely a BBC által kidolgozott, reith-i alapokon nyugvó műsorpolitikát követi, s melyre jellemző a

¹⁸ 1992. október 1-jén az 1059/1992. (X.9.) Korm. határozat alapítványi formában létrehozta a *Duna Televíziót*, de a műsorkészítésre csak a 68/1994. (V.4.) Korm. rendelet adta meg a felhatalmazást.

¹⁹ SZECSKŐ TAMÁS: Adalékok a közszolgálati műsorszórás fogalmához. *Magyar Tudomány*, 1995. 01-12., 441-447.

²⁰ 1941-ben Washingtonban alapított intézmény, mely magát „non-profit és pártpolitikailag nem elkötelezett szervezet”, „az egész világon a demokráciáért és a szabadságért megszólaló tiszta hang”.

²¹ Pl. a 2009-es Szonda Ipsos kutatás eredménye. Vö. Nemzeti Média Kerekasztal: Ipsos–Kellenek a közszolgálati tévék. 2009.12.7.

²² MÁRVÁNY PÉTER: Verseny vagy bukás? *Élet és Irodalom*. 2006.11.3. 50/44.

²³ CINZIA PADOVANI–MICHAEL TRACEY–LUSTYIK KATALIN: A közszolgálati média helyzete. *Médiakutató*. 2001. 5. 89-98.

²⁴ Szabó László Zsolt, akkori MTV elnök nyilatkozata a Heves Megyei Hírlapnak. 1999.06.26. In *A közszolgálati média jövője Magyarországon*. (Zöldi László által összegezte.) Hírközlési Állami Párbeszéd Bizottság. 2006.03.16.

kiegyensúlyozott, pártatlan tájékoztatás, a nemzeti és az univerzális kultúra ápolása, az oktatóműsorok sugárzása. Létjogosultságát többek között azzal indokolja, hogy alternatívát nyújt a konzumtévék sablonos szórakoztató műsorai mellett, azonban sokan úgy vélik, hogy >>elitista<< és >>paternalista<< műsorpolitikája fölött eljárt az idő²⁵, s a kereskedelmi csatornák látják el az igazi közszolgálatot, mert azok szolgálják ki az emberek valódi igényeit.²⁶

Ezen az „ösvényen” is érdekes és érdemes lenne továbbhaladni, de a fogalmi meghatározástól nem tágitva, még mielőtt a jogi szabályozásra rátérnék, érdemesnek látom ismertetni egy szociológus, Császi Lajos által a sajtóra – s nyilván a televíziózásra is – vonatkoztatott összevetését, melyben a „nívós újságírást” és a „bulvárlapokat” különbözteti meg az alábbi ellentétpárokkal: „tényfeltárás”–„pletykák és botrányok”, „nemzeti kultúra”–„populáris kultúra”, „professzionizmus”–„népszerűség”, „objektivitás”–„szenzáció”, „érvelés”–„sokkolás”, „információ”–„szórakoztatás”, „ízléses”–„közönséges”.²⁷ Ezeket sarkított elhatárolásoknak vélem, megvalósulásuk tisztán lehetetlen, s felesleges is, de van igazságtartalmuk.

A közszolgálati média meghatározása számos aspektusból lehetséges, állandóan átértelmezhető, újabb és újabb feladatot adva a jogalkotóknak.

²⁵ Kihagyhatatlan megemlíteni amit Rupert Murdoch, brit-ausztrál „médiacsászár” mondott: vagyis hogy az a köz igazi szolgálata, ha megadjuk az embereknek, amit kérnek, azaz szappanoperákat és fikciós filmeket sugározunk. In RÁDAI ESZTER: Adáshiba. *Filmvilág*. 2004.04. 18-22.

²⁶ Magyar Virtuális Enciklopédia. (Összeállítója Bajomi-Lázár Péter)

²⁷ CSÁSZI LAJOS: *A média rítusai: a kommunikáció neodurkheimi elmélete*. Bp.: Osiris K., 2002.

3. AZ OSZTRÁK KÖZMÉDIA

A médiarendszer helyzete Ausztriában is sajátosan alakult: nem az 1990-es évekig tartó diktatúrából kifolyólag, s nem is a megfelelő szabályozás hiányában, de egészen 1993-ig a közszolgálati műsorszolgáltatás fogalmával azonosuló ORF, vagyis az *Österreichischer Rundfunk* élvezhette és élvezte egyeduralmát, mind a mai napig „*bimédiumpént*”²⁸, mivel mind a rádiózást, mind a televíziózást a kezében tartotta, tartja. A változás ekkor is csak az Emberi Jogok Európai Bíróságának²⁹ nyomására következett be, mivel a monopolhelyzetet a véleménynyilvánítás korlátjaként ítélték meg, annak ellenére is, hogy a német nyelv azonossága miatt kábelen és műholdon a szomszédos Németországból sugárzott műsorokat is foghatták. Így meg is indult a liberalizálás: először a rádiózás területén³⁰, majd 1997-ben a televíziózás vonatkozásában.³¹

Így az 1994-től létrejött duális műsorszórás, a „*duales Rundfunksystem*” megvalósulásával lehet beszélni a kereskedelmi adókról, melyeket – nagyon kifejező módon – „*privat*”-nak neveznek.

Letisztult, egyértelmű fogalomról itt sem lehet beszámolni, de előképnek ők is az „éllovas” BBC-t tekintik. Az „ősmodell” minden ország a megfelelő politikai, gazdasági és kulturális adottságaihoz viszonyítva tudja adaptálni.³² Azonban a közszolgálati adót nem csak a közszolgálati csatornák képvisel(het)ik, hanem minden olyan „nyilvános intézmény, mely társadalmi kontroll alatt áll, jelentős részben előfizetői díjakból finanszírozott s a műsorstruktúráját tekintve a politikára és a kultúrára helyezi a hangsúlyt.”³³

Visszaültnék a Löfflertől idézettekhez, miszerint „naivság” ilyet várni egy, elsősorban profitorientált intézménytől, még ha olyan tartalmú műsorok adása törvényileg kötelező is számára.

²⁸ THOMAS STEINMAUER: *Das Mediensystem Österreichs*. Baden-Baden: Nomos, 2004. 168.

²⁹ 13914/88; 15041/89; 15717/89; 15779/89; 17207/90 sz. ügy Informationsverein Lentia k. Ausztria [EJEB 1994.]

³⁰ Az első kereskedelmi rádió a grazi Antenne Steiermark és a salzburgi Radio Melody volt, a továbbiak a licenszekkel való nehézségek miatt csak 1998-ban kezdték meg működésüket.

³¹ THOMAS STEINMAUER: *Konzentriert und verflochten. Österreichs Mediensystem im Überblick*. Innsbruck: Studienverlag, 2002. 47.

³² RUNAR WOLDT: *Öffentlich-rechtlicher Rundfunk im internationalen Vergleich. Fragestellungen, Methoden, Fallbeispiel*. In CHRISTIEN-MARIA RIDDER-WOLFGANG R. LANGENBUCHER-ULRICH SAXER-CHRISTIAN STEININGER: *Bausteine einer Theorie des öffentlich-rechtlichen Rundfunks*. Festschrift für Marie Luise Kiefer. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2005. 293.

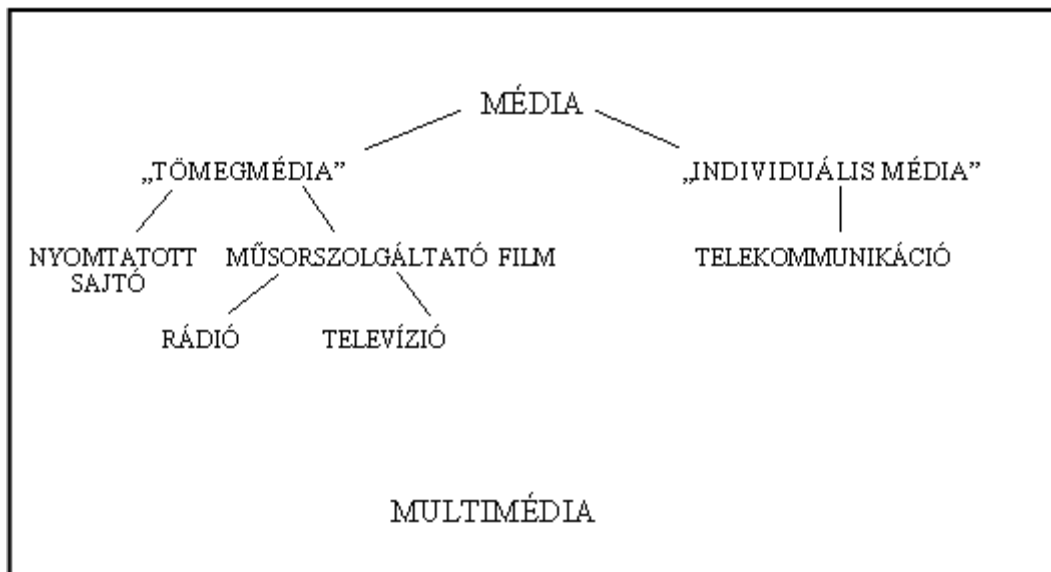
³³ BLUM im 6.

III.

A KÖZSZOLGÁLATI MÉDIA EURÓPAI SZINTŰ SZABÁLYOZÁSA A NEMZETKÖZI VISZONYOK ÉRINTÉSÉVEL

A média latin eredetű szó, a szótárt fellapozva több jelentésben is fellelhetjük. Eredeti alakjában „media”-ként külső javakat³⁴ érthetünk alatta, de ha egy második declinációs neutrális főnév többes számaként³⁵ szemléljük, akkor jelentheti a közepét valaminek illetve nyilvánosságot, közösséget, közjót, közvagyon³⁶. S van még egy melléknévi alakja is, melyben középén állót, pártatlanságot, semlegességet³⁷ fejez ki.³⁸

Hétköznapi értelemben is több kontextusban használjuk. Legtágabb értelemben minden olyan közvetítő közeget alá értünk, mely által a mondanivalónkat ki tudjuk fejezni, akár technikai értelemben használva, akár a különböző nyilvános fórumokat³⁹ értve alatta. Általában véve azonban a rádiózás és a televíziózás műsorszolgáltatásainak összességét takarja, melybe olykor beleértik az internetet is, ez azonban már a XXI. században nem állja meg a helyét.

F. Fechner *Médiaismeret* című könyvének 22. oldalán található ábrája alapján készítettem.

³⁴ media, -orum, n.

³⁵ Vö. ZÖLDI LÁSZLÓ: *Hogyan lett a médiából médium?* In PIKÓ ANDRÁS–WISINGER ISTVÁN–ZÖLDI LÁSZLÓ: *Általános médiaismeret*. Bp.-Pécs: Dialóg Campus K., 2007. 25.

³⁶ medium, -ii, n.

³⁷ medius 3

³⁸ GYÖRKÖSI LAJOS: *Latin-magyar szótár*. Bp.: Akadémiai K., 1970. 335-336.

³⁹ Korokvay a sajtón, rádión televízión és a világhálón kívül hozzáveszi a „képregényeket és magazinokat, kártyákat és videojátékokat, transzparenszeket és óriásplakátokat, ülősztrájkokat és felvonulásokat, kéregetéseket és gyűjtéseket, jelvényeket és kokárdákat, a hosszú hajat és a meztelen napozást, a színdarabokat és filmeket, operákat és operetteket, CD-, DVD- és videórendszereket, papírra vagy trikóra nyomtatott karikatúrákat, rajzokat, fényképeket és feliratokat” is. Lsd. KOROKVAY ZSOLT: *Médiaetika: a szólásszabadság és a polgárjogok*. Bp.: L’Harmattan K., 2003.

Az idejétmúltság véleményem szerint csak a hazai elméleti, materializált szinteken figyelhető meg, mivel mind a gyakorlatban, mint a külföldi szakirodalomban a XXI. századi vívmányok is a média gyűjtőfogalma⁴⁰ alá tartoznak, mint ahogy ezt az ábrával is érzékeltetni szeretném.

Dolgozatomban a közszolgálati média és a közszolgálati televíziózás fogalmakat felváltva használom abból kifolyólag, hogy az annak szegmense. A magyar viszonylatok között elsősorban közszolgálati rádiózásról és televíziózásról beszélünk, azonban csak az utóbbira koncentrálnék.

Hogy jogilag mi is tartozik a média, közmédia fogalma alá, mit szabályoznak uniós keretek között és mi tartozik a tagállam hatáskörébe, illetve mire vonatkoznak egyéb szervezetek rendelkezései: ezen kérdéseket kívánom feltárni a következő néhány pontban.

1. EURÓPAI VISZONYLATOK

1.1. Közösségi jogi szabályozás

Ausztria és Magyarország – igaz, hogy közel tíz év eltéréssel csatlakoztak – tagjai az Európai Uniónak, így nem szabad megfeledkezni először is az EU-s előírásokról.

1957-ben, a hat alapító által aláírt, az egyesült Európát megalapozó *Római Szerződés*ben még nem szerepelt kultúrára vonatkozó rész, tulajdonképpen meg sem említették. Jean Monnet, az integráció egyik atyja jóval később csalódottan így nyilatkozott: „ha ma újrakezdhetnénk az egészet, a kultúrától kellene elindulnunk”.⁴¹

Ezt a területet nem sorolták a szerződés alappillérei közé, így sokáig a tagállamok hatáskörében maradt e kérdéskör, mára már azonban kiemelt helyen kezelik. Speciális szegmense az audiovizuális⁴² szektor, mivel az már az üzlettel is keveredik, ráadásul van egy jelentős civilizációs aspektusa, szociokulturális hatása. Nem véletlen, hogy az elhíresült, precedens értékű *Sacchi-ügyben*⁴³ az Európai Bíróság az EK 49. cikkének⁴⁴ értelmében a

⁴⁰ A média már önmagában is többes szám, helyesen úgy kell használni a fogalmat: „Az újság olyan médium, amely...” illetve „az újság, a rádió, a televízió, az internet, egyszóval a média...”.

⁴¹ Idézi: RICHARD COLLINS: *Media and identity in contemporary Europe: consequences of global convergence*. Exeter, Intellect. 2002. 25.

⁴² „Audiovizuális szektor” alatt hagyományosan az Európai Unióban az elektronikus médiumokkal és a különböző technikai eszközök segítségével történő kép- és hangtovábbítással kapcsolatos területek összességét, a filmeknek, reklámoknak, hírműsorok forgalmazásának, terjesztésének, a szerzői jogok kérdésének, az internet és a távközlési szektornak egy részét értik, melybe nem tartozik bele az internet szabályozása, a szellemi tulajdont érintő jogi kérdések, az adatvédelmi szabályrendszer kidolgozása és a legtöbb távközlési és fogyasztóvédelmi kérdés sem.

⁴³ 155/73. sz. ügy Italy k. Sacchi [ECR, 1974.]

⁴⁴ A jelenleg hatályos EUMSZ. 56. cikke.

televíziózást és a rádiózást a szolgáltatások közé sorolta, mivel az elektronikus médiumok tevékenysége mások javára végzett cselekvés. Így a személyek, áruk és a tőke szabad áramlása mellett a rádiózás és a televíziózás, mint szolgáltatás is szabadon, országhatárookra tekintet nélkül áramolhat, vonatkozik rá a közösségi szabályozás, megnyitva az utat az egységes médiaszabályozásnak.

Komoly előrelépést jelentett az 1989-ben elfogadott a „*határokon átívelő televíziózásról szóló*”⁴⁵, majd 1997-ben a jelentősen módosított⁴⁶ „*televíziós műsorszolgáltatási tevékenységek folytatásával kapcsolatos bizonyos előírások koordinálásáról*” szóló irányelv, melynek „modernizált” változata a 2007-es „*audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv*”⁴⁷.

Ez már reflektál az új technikai forradalomra, a digitális korszak kihívásainak megfelelően korszerűsítette a műsorszórásra vonatkozó uniós szabályokat, valamint az európai tévé nézők jogi védelmének érdekében szabályozta az olyan szolgáltatások nyújtását és igénybevételét, mint az internetes televíziózás, a lekérhető videósolgáltatások és a mobiltelevíziózás. A tagállamok 24 hónapot kaptak a nemzeti jogukba való átültetésre, mely 2009 decemberében lejárt. Ennek azonban 2010 júniusáig tizenkét tagállam, köztük Ausztria és Magyarország sem tett eleget. Így az Európai Bizottság felszólított a két hónapon belüli implementálásra.⁴⁸

Az 1990-es évekhez visszatérve még fontos mérföldkőnek számít a *Római Szerződés* módosító *Maastrichti Szerződés*, mellyel nemcsak létrejött az Európai Unió, hanem ezzel, mint a kultúra egyik szegmense, materializálódott az audiovizuális politika is⁴⁹, jogalapot teremtve különböző intézkedések és támogatási programok indítására. Végül az Amszterdami *Szerződés*, illetve *A tagállamokban történő közcélú műsorszolgáltatási rendszerről szóló 27. jegyzőkönyv*⁵⁰ hozott létre konkrét rendelkezést az általános gazdasági érdekű szolgáltatásokról.

Erre támaszkodik – az irányelv mellett – az ún. MEDIA program, mely egy uniós támogatási program. Létrehozásával az EU-nak az volt a célja, hogy javítsa az európai audiovizuális ipar versenyképességét, pénzügyi és szakmai támogatást nyújtva az audiovizuális vállalkozások számára kedvező környezet létrehozásához; gyártási projekteket

⁴⁵ 89/552/EGK irányelv.

⁴⁶ 97/36/EK irányelv.

⁴⁷ 2007/65/EK irányelv Audiovisual media services without frontiers.

⁴⁸ *Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv- A Bizottság 12 tagállamot szólított fel a teljes körű végrehajtásra, köztünk hazánkat.* Forrás: Index internetes hírportál. 2010.07.25.

⁴⁹ EUMSZ. 167. cikk.

⁵⁰ C 310/372 Kihirdetve az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2004.12.16-án.

ösztönözzön; elősegítse az európai forgalmazók hálózati fejlesztését; előmozdítsa az európai filmek transznacionális forgalmazását; támogassa az audiovizuális művek nyelvi sokszínűségét és a megfelelő szakemberek képzését. A lényeg itt is az integráció megvalósítása, az összefogás, együttműködés erősítése az Egyesült Államokkal szemben, mivel „[...] hatalmas gazdasági egységével, a termelés olyan méreteit mutatta a világnak”⁵¹, amellyel Európának egységesen kell felvenni a versenyt.

A program első szakasza, a MEDIA⁵² már a *Maastrichti Szerződést* megelőzően – 1991 és 1995 között – elindult. A második szakasz, a MEDIA II⁵³ 1996 és 2000, a MEDIA+⁵⁴ és a MEDIA Training 2001 és 2005 közé tehető. Utóbbi kettőt a MEDIA 2007 révén ötvözték, s előreláthatólag 2013-ig működik, mind az Európai Gazdasági Térség tagországai, mind a tagjelöltek és a csatlakozott nyugat-balkáni országok részvételével⁵⁵. A legújabb, már megtervezett, de csak 2011-től aktuális, s 2013-ig tartó program a MEDIA Mundus⁵⁶, mely a harmadik országok felé is nyit.

A témám szempontjából kiemelendők érintése után azonban fontos az európai uniós jogban való mélyebb elmerülés, a jogforrási rendszer tisztázása, az elsődleges és másodlagos jogforrások bemutatása.

Előbbihez elsősorban a *Római Szerződés*, illetve az azt kiegészítő szerződések tartoznak. Azokat a területeket érinti, melyek az EU legfontosabb tevékenységére vonatkoznak, azaz mindazokra a jogszabályokra, melyek célja az egységes európai belső (gazdasági) piac létrehozása. Az Európai Unió három pilléren nyugszik: a régi Európai Közösségen való gazdasági; a jogi és belügyi valamint a külpolitikai és védelmi együttműködésen. A műsorszolgáltatásra vonatkozó valamennyi szabályt és törvényt az első pillér, az Európai Közösség keretében fogadták el.

Az EU a tagállamainak műsorszolgáltatásával kapcsolatos jogalkotását és szakpolitikáját gazdasági vonatkozásai terén befolyásolhatja jelentősen. Beleszólhat az „alapítás jogába”⁵⁷, a versenyjogi szabályok alapján az állami támogatásokba és a műsorszolgáltatási iparba is. Vitás kérdésekben az EUMSZ. versenyjogi szabályai irányadó a

⁵¹ MÁRAI SÁNDOR: *Röpirat a nemzetnevelés ügyében*. Pozsony: Kalligram K., 2004. 38.

⁵² Vö. Council Decision of 21 December 1990 concerning the implementation of an action programme to promote the development of the European audiovisual industry (Media) (1991 to 1995) 90/685/EEC.

⁵³ Vö. Council Decision of 22 December 1995 on the implementation of a training programme for professionals in the European audiovisual programme industry (Media II - Training) (1996 to 2000) 95/564/EC.

⁵⁴ Ezt 2006-ig meghosszabbították.

⁵⁵ Vö. Az Európai Parlament és a Tanács 1718/2006/EK határozata az európai audiovizuális ágazatot támogató program végrehajtásáról. L 327/12. Közzétéve az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2006.11.24-én.

⁵⁶ Vö. Az Európai Parlament és a Tanács 1041/2009/EK határozata a harmadik országok audiovizuális szakembereivel folytatott együttműködés programjának (MEDIA Mundus) létrehozásáról. L 288/10. Kihirdetve az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2009.11. 4-én.

⁵⁷ EUMSZ. 56. cikk.

tagállamok számára⁵⁸, s ez teremt jogi alapot annak vizsgálatára is, hogy a közszolgálati műsorszolgáltatók előfizetési díjából való finanszírozása torzítja –e a versenyt a kereskedelmi, privát műsorszolgáltatókkal szemben⁵⁹.

A tartalmi kérdések terén azonban csak korlátozott jogosítványokkal rendelkezik: csekély behatása a műsorszolgáltatás kulturális dimenzióiba. Az EUMSZ. 167. cikke kimondja, hogy habár „az Unió hozzájárul a tagállamok kultúrájának virágzásához, tiszteletben tartva nemzeti és regionális sokszínűségüket, [...] előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget.”, ugyanakkor tiltja az uniós szintű harmonizációs intézkedéseket a kultúra területén. Tehát ez lényegében azt jelenti, hogy a gyakorlatban nincs arra felhatalmazása, hogy közvetlenül avatkozzon be a tagállamok műsorszolgáltatásának szabályozásába, hiszen az már a műsorszolgáltatások tartalmát is érintené.

A másodlagos jogforrások szintjén – az első pillér vonatkozásában – az EUMSZ. 288. cikke megkülönbözteti a kötelező illetve a nem kötelező erejű jogi aktusokat. Az előbbiekk közé tartozik a rendelet, az irányelv és a határozat, utóbbiak közé az ajánlás és a vélemény.

A rendelet általános hatályú, teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó, míg az irányelv, mint például a fent említett *„Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv”* csak az elérendő célokat illetően kötelezi a tagállamokat, de a megvalósítás formáját, az eljárások és az eszközök megválasztását, a saját jogrendszerbe való integrálást a tagállamok hatáskörébe hagyja. Ebben az esetben tehát szükséges az irányelvnek megfelelő nemzeti jogszabály kibocsátása az erre rendelkezésre álló időkereten, az ún. átültetési határidőn belül, mely ebben az esetben ugye 2009 decemberével bezárólag két esztendő volt. Ennek metódusát, tehát, hogy pusztán módosítják –e a jogszabályt vagy újat hoznak létre, s hogy ezt az adott tagállam milyen szintű jogforrás keretében végzi el, nem írja elő.

A harmadik „tag”, a határozatok pedig meghatározott címzettekhez szólnak és konkrét ügyekre vonatkoznak, s a címzettet teljes egészében kötelezi.

A nem kötelező jogi aktusok, tehát az ajánlások és a vélemények. Előbbi a címzett számára egyfajta cselekvési és magatartási elvárást fogalmaz meg, míg az utóbbi gyakran egy kérdésre ad választ.

⁵⁸ EUMSZ. 101., 102. cikk.

⁵⁹ EUMSZ. 107. cikk.

1.2. Az Európai Tanács szerepe

Az Európa Tanács strasbourgi emberi jogi érdekvédelmi szervezet, melynek jelenleg 47 tagja van, köztük Ausztria⁶⁰ és Magyarország⁶¹. Azon országok csatlakozhattak, csatlakozhatnak az 1949-ben létrehozott szervezethez, akik tiszteletben tartották és tartják az emberi és állampolgári jogokat és államberendezkedésük megfelel az alkotmányos demokratikus minimumkövetelményeknek.

Legfontosabb eredménye az Emberi Jogok Európai Konvenciójának⁶² 1950-es elfogadása volt, melynek keretében állították fel a szervezetileg hozzá tartozó, az egyezmény végrehajtására hivatott Emberi Jogok Európai Bíróságát (ECHR). Célkitűzései alapvetően nem gazdasági jellegűek, hanem a közös kulturális örökség, az emberi jogok és a demokrácia intézményeinek védelmét, fejlesztését jelentik. Kiemelt jelentőségűnek tekinti a nemzeti műsorszolgáltatási hatóságok szerepét, melyet e szervek csak akkor tudnak betölteni, ha megfelelő jogi keretek szabályozzák működésüket, biztosított számukra a függetlenség, a megfelelő hatáskör és az intézkedési eszközök. Kötelező érvényű jogszabályokat nem alkot, azonban mind a tagállamok külügyminisztereiből álló Miniszterek Bizottsága, mind az Európai Tanács Nemzetközi Közgyűlése dolgoz ki olyan ajánlásokat és egyéb intézkedéseket, melyek nagy súllyal bírnak.

A műsorszolgáltatás területén alkotott joganyagok közül kiemelendő a már említett Konvenciónak, az emberi szerződések zászlóshajójának, a modern kor legrégebb általános emberi jogi eszközének 10. cikkelye, mely biztosítja a szabad véleménynyilvánítás jogát. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy korlátozná az államokat abban, hogy egy bizonyos engedélyezési mechanizmust alkalmazzanak, s tartalmaz egy ún. korlátozási záradékot is, mely értelmezéséhez kidolgoztak egy három részből álló tesztet: hogy a korlátozásokat egyrészt törvénynek kell kimondania, másrészt azoknak legitim célt kell szolgálniuk, harmadrészt pedig szükségesnek kell lenniük egy demokratikus társadalomban.

A Konvenció mellett fontos, és az EU-s irányelvhez igencsak hasonló, szintén 1989-es, bár néhány hónappal korábbi, a Határokon Átívelő Televíziózás Konvenciója (ECTT) és két ajánlás: „a műsorszolgáltatási szektor szabályozó hatóságainak függetlenségéről és feladatairól szóló”⁶³ illetve a „közszolgálati műsorszolgáltatás függetlenségének

⁶⁰ 1956.04.16-óta.

⁶¹ 1990. 11. 6-án helyezte letétbe csatlakozási okiratát, az Alapszabályt pedig az 1991. évi LXXI. törvénnyel hirdették ki.

⁶² Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről. A Magyar Közlöny 2005/152. (XI.23.) számában közzétett 2005.évi CXXIV. törvény szövege alapján.

⁶³ Rec. (2000) 23. számú ajánlás.

biztosításáról”⁶⁴ szóló ajánlás. Az ECTT elfogadásának célja az volt, hogy még inkább biztosítsa egy nagy és erős európai – az unió kereteinél tágabb értelemben vett és több kötelezettséggel is bíró – műsorszolgáltatási piac létrejöttét. Rendelkezéseinek összehangolása a TWF - irányelvvel úgy történt meg, hogy az EU-tagállamok esetében csak szubszidiárius szerepet tölt be: az Európai Unió tagjai egymás közötti viszonylatban a közösségi jogot alkalmazzák, s csak akkor jut szerephez az ECTT, ha abban arra vonatkozó rendelkezés nem szerepel⁶⁵.

Habár utóbbi betartatására nincs az Európai Tanácsnak hatékony eszköze, az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei annál jelentősebbek. A vizsgált Ausztria esetében is strasbourgi nyomásra oldódott az ORF - monopólium. Az 1993. november 13-ai, *Informationsverein Lentia k. Ausztria ügy*⁶⁶ esetén kiemelte a bíróság: hogy az, hogy az államok a műsorszórási engedély megadását feltételekhez köthetik, az nem egyenlő azzal, hogy ezzel visszaélve fenntarthatják maguknak azt, sőt, kötelességük a sajtó szabadságának biztosítása, hiszen – mint azt majd egy későbbi ítéletben materializálódik – az a közösség őrkutyája (public watchdog)⁶⁷.

⁶⁴ Rec (96) 10. számú ajánlás.

⁶⁵ ECTT 2. cikkely.

⁶⁶ Lsd. 33.lj.

⁶⁷ 36/1993/431/510.sz. ügy Jersild k. Dánia ügy. 1995.08.22.

2. NEMZETŐZI VISZONYLATOK

A műsorszolgáltatás szabályozásával kapcsolatban feltétlenül szükséges a Kereskedelmi Világszervezetről (WTO) és az Egyesült Nemzetek Szervezetéről (ENSZ) és az általa megbízott szólásszabadság- és médiabiztosokról, az ENSZ Emberi Jogi Bizottságáról beszélni.

2.1. A WTO hatása

A Kereskedelmi Világszervezet elsősorban – mint ahogy a megnevezéséből is sejthető – a nemzetközi kereskedelem szabályozásával foglalkozik, s mivel a műsorszolgáltatás olyan üzletág, melynek nemzetközi vonatkozásai is vannak, a Szolgáltatások Kereskedelméről szóló Általános Egyezmény (GATS) rá is vonatkozik, bizonyos eltérésekkel. A GATS-ban a szolgáltatások szabad áramlásának három elvét rögzítik: egyrészt a legnagyobb kedvezmény elvét (most-favoured nation treatment, MFN-záradék), másrészt az egyenlő elbánás elvét (equal treatment) s harmadrészt a piaci hozzáférést (market access)⁶⁸. Az EU-s tagországok azonban – külön jelezve – jelenleg még eltekintenek az MFN-záradéktól, például a nemzetkvóta-szabályok vonatkozásában, ahol az EU-s szabályok, a Határokon átívelő televíziózásról szóló irányelv a releváns.

2.2. Az ENSZ befolyása

Az Egyesült Nemzetek Szervezete az államok közötti együttműködést hivatott elősegíteni, legfőbb dokumentuma az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, melynek 19. cikkelye kimondja a vélemény és kifejezés szabadságát. Bár nem vonatkozik közvetlenül az országokra, mégis egy fontos globális szakpolitikai nyilatkozat, melyre sokan úgy tekintenek, mint a „nemzetközi szokásjog” részére, mely valamennyi országra vonatkozik. Ezt pontosítja tovább a jogilag kötelező Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya szintén a 19. cikkelyében határozza meg a véleménynyilvánítás jogát, kiegészítve azonban azzal, hogy legitim célt kell, hogy szolgáljon és hogy szükséges legyen az adott cél eléréséhez.

⁶⁸ Lsd. bővebben: SUSAN GEORGE: *A WTO, Korlátlan világgereskedelem vagy szolidáris globalizáció?* Bp.: Napvilág K., 2003. 59.

Két fontos testületét, szervezetét érdemes megnevezni: a sajtószabadsággal foglalkozót, az Emberi Jogok Bizottságát és az UNESCO⁶⁹-t, az ENSZ kultúrára, társadalompolitikára és oktatásra szakosodott szervezetét, mely szintén számos fontos alapelvet rögzített a média számára.

Az európai integráció erősödésével egyre nagyobb az igény egy közös európai médiaszabályozás megalkotására, ez azonban a tagállamok eltérő jogi és szervezeti környezete miatt is nehézkes, így végső soron a részletes, specifikus szabályozás nemzeti szinten valósul meg, a közös audiovizuális politika nem terjed ki a médiaszabályozás minden területére.

Keretszabályozást állít fel az irányelvek, az Európa Tanács ajánlásai révén és az Emberi Jogi Bíróság ítéletei is megfelelő iránymutatásul szolgálnak. Ezeken felül kiemelkedő szerepe van az európai audiovizuális művek létrehozását, vetítését, terjesztését, reklámozását támogató „Média programokra” vonatkozó határozatoknak is.

Ez az ágazat meglehetősen nagyfokú komplexitással jellemezhető, mivel egyszerre üzleti és egyszerre kulturális is, elsősorban a „szolgáltatások” közé sorolt, ugyanakkor a közösségi politika részét is képezi, mivel az egész társadalmat érinti, óriási szerepet játszik a társadalom világgépének, értékrendjének, identitásának kialakításában, formálásában.

Az európai média-ipar fejlesztése, összehangolása azért is kiemelt helyen kezelendő, mert az amerikai piac ellensúlyává kell, hogy kinője magát, s ez csak a tagállamok közötti összefogáson keresztül valósulhat meg.

⁶⁹ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, vagyis az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, melynek célja, hogy megteremtse a civilizációk, a kultúrák és az emberek közötti, a közös értékek iránti tiszteleten alapuló párbeszédhez szükséges körülményeket.

IV.

AZ OSZTRÁK ÉS A MAGYAR MÉDIA PIACI VISZONYRENDSZERE

1. AUSZRIA

Ausztriában az *Österreichischer Rundfunk GmbH*, vagyis az *Osztrák Műsorszolgáltatási Részvénytársaság* két általános tematikájú televíziós csatorna, az ORF 1 és az ORF 2, három országos terjesztésű és kilenc helyi rádiós csatorna mellett egy online-szolgáltatás működtetését is végzi. Rendelkezik egy, kizárólag előfizetési díjából finanszírozott sportot (ORF Sport Plus) illetve turistáknak szóló információkat (TWI) sugárzó adóval. Tulajdoni viszonyai tekintetében részesedéssel bír a német ARD, ZDF, SRG, BR-alpha mellett a 3sat-ban és a német-francia kulturális csatornában, az ARTE⁷⁰-ban is. Ezek mellett nem olyan rég, 2009 novembere óta rendelkezik egy internetes műsortárral, az ORF-TVthek-kel, melyben hét napra visszamenőleg visszakereshetőek a műsorok.

Az osztrák közmédiát külön törvény, az V. fejezetemben elemzett ORF-Gesetz révén szorítják jogi keretek közé, mely – többek között – a föderális államforma kifejezőjeként előírja, hogy tartományonként stúdiót, ún. Landesstudio-t működtessenek. Ez azt jelenti, hogy a kilenc tartományban – Burgenland, Kärnten, Niederösterreich, Oberösterreich, Salzburg, Steiermark, Tirol, Vorarlberg, Wien – tehát helyben állítják elő a napi félórás információs műsorukat, a Bundesland heute-t és sugároznak regionális rádióadást. Ez a napi „bejelentkezés” az ORF „legerősebb” műsora, több millió nézőt ültetve a képernyő elé.⁷¹

Mindegyik Landesstudio élén egy-egy „saját” igazgató, Landesdirektor áll, ezzel kapcsolatban azonban számos vita van: néhány tartományi stúdió igazgatójának függetlenségét vonták kétségbe, mégpedig azzal a váddal, hogy a pártatlanságot is megsértve bizonyos politikusokat többet „prezentálnak”.⁷² Mindez azonban még nem változtatott a helyzeten.

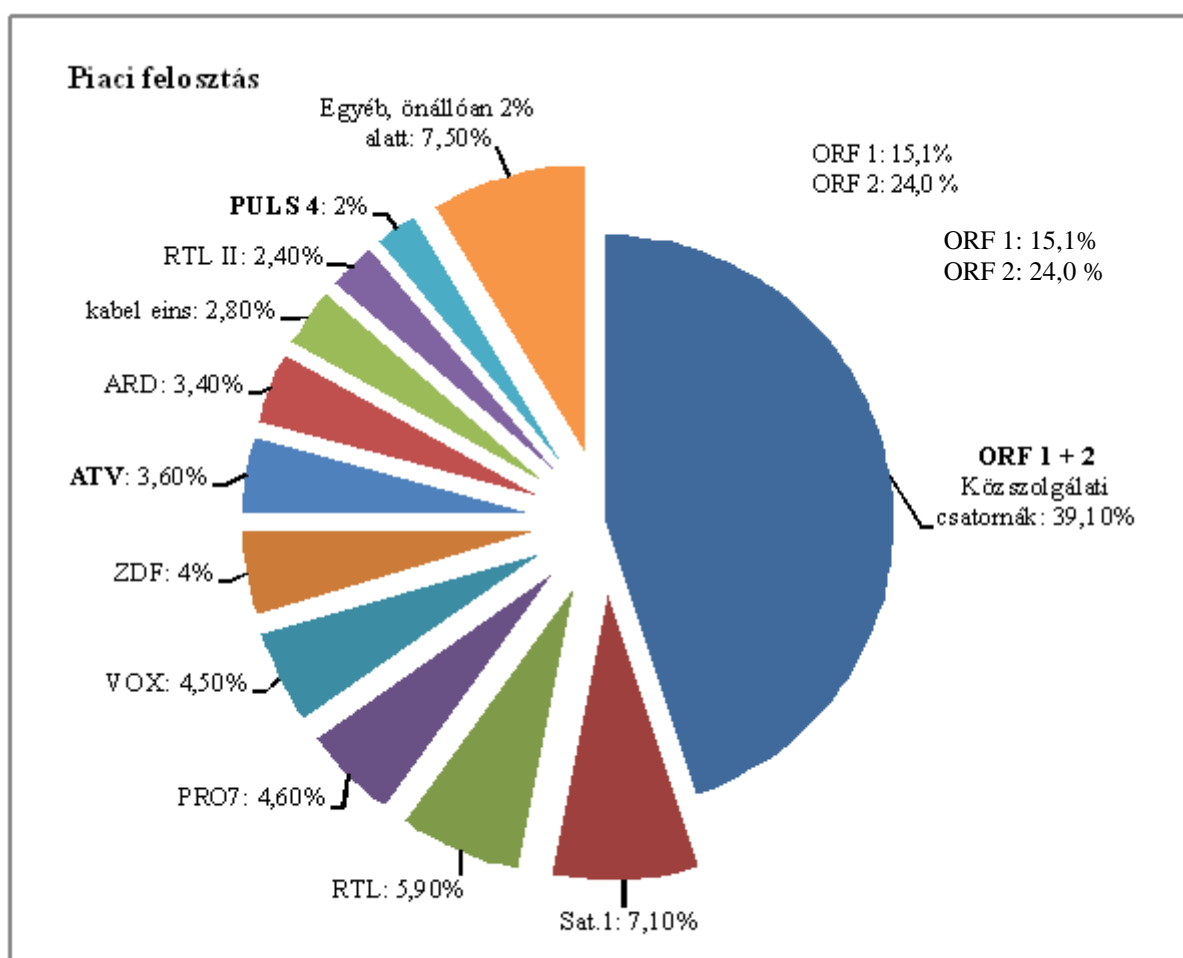
⁷⁰ „ARTE is a European public service cultural television channel. Its originality lays in the fact that it targets audiences from different cultural backgrounds, in particular French and German.” Lsd. ANNE JÄCKEL: Cooperation between East and West in Europe: Film policy and integration, from hope to disenchantment? In FRANK H. COLUMBUS: Central and Eastern Europe in transition II. New York: Nova Science Publishers, 1998. 60.

⁷¹ ORF-Fernsehen im Jahr 2009. Forrás: <http://kundendienst.orf.at/unternehmen/zahlen/kasat912.html> (2010.08.30-ai lehívás alapján.)

⁷² Erwin Pröll weist höchste Präsenz im ORF-„Landeshauptmann-TV” aus. Austria Presse Agentur. 2007.07.30.

1.1. Az ORF nézettsége

Az osztrák közszolgálati adókat kimagaslóan sokan nézik: a 2009-es év során az ORF1(15,1%) és az ORF2 (24,0%) 39,1% volt, magasan lekörözve kereskedelmi vetélytársait. Ez a közel 40%-os eredmény azt jelenti, hogy 10 percből, melyet a vizsgált, 12 év feletti lakosság televízió előtt töltött, 4 percet a közszolgálati kínálatot nézték.⁷³

2009-es adatok alapján készítettem a 12 év feletti lakosság vonatkozásában. Forrás: ORF Medienforschung.

A diagramot tovább szemlélve a különböző német adók foglalják el a további helyeket, de egyetlen egynek sem éri el a nézettsége a 10%-ot. Habár a nyelvi azonosságból kifolyólag már az osztrák médiapiac megnyílása előtt jelentős veszélyt jelentettek, de még a hazai konkurens, az ATV Plus 2003-as fellépése sem tudta az ORF-et letaszítani a „trónjáról”. Ez az egyetlen és a legnagyobb földi terjesztésű osztrák kereskedelmi adó 3,6%-os részesedéssel bír, ezzel – a csak osztrák piacot szemlélve – a harmadik helyen áll a két közszolgálati csatorna mögött. Őt követi a 2008 óta országosan, korábban csak Bécs

⁷³ Forrás: Lesebeispiel (TV Makanteile 2009 – Sender im Vergleich). http://mediaresearch.orf.at/c_fernsehen/console/data/lb_1_3_1.htm. (2010.08.30-ai lehívás alapján.)

vonzáskörzetében fogható Puls 4 televízió a maga 2%-ával. A német csatornák közül a Sat1, az RTL és a ProSieben bír jelentősebb nézőtáborral.

1.2. Az ORF műsorstruktúrája

Vitathatatlan az összefüggés a televíziók műsorkínálata és a tévénézők tévénézési szokásai között: általánosan elmondható, hogy a 49 év alatti korosztálynak elsősorban a szórakozásra, kikapcsolódásra van igénye, így az osztrák adók közül az ORF 1-ot vagy az ATV-t, illetve más német kereskedelmi csatornát választanak, melyeken a szórakoztató műsorok aránya több mint 80%. A másik közszolgálati csatorna profilja ennél nagyobb árnyaltságot mutat: közel azonos súllyal vetítenek szórakoztató és hírműsorokat is, bár a mérleg a korábbi években egyértelműen a tájékoztatás javára billent ki, megcélozva a 49 év feletti korosztályt.⁷⁴

Érdekes megfigyelni a műsorok származási helyét: az ORF 1 esetén igen alacsony a saját illetve koprodukciós gyártású műsorok aránya, mindössze – ismétlésekkel együtt – 27%. (Amin igazából csak azért nem kell csodálkozni, mivel a pontosan 86%-os szórakoztató műsorokat – 74% fikciós, 7% nem fikciós, 4% sport, 1% infotainment⁷⁵ – nagyrészt, 73%-ban vásárolják.)

Az ORF 2 ismét kicsit árnyaltabb képet mutat: közel dupla annyi saját vagy koprodukcióban készült műsoruk volt (55,2%), s csak annyi műsort vásároltak, mint amennyit az ORF1 maga készített (26,2%).

1.3. Az ORF finanszírozása

Az ORF a kevert finanszírozású műsorszolgáltatók közé tartozik: bevételei egyrészt az előfizetési díjakból, másrészt a reklámbevételekből állnak, melyeknek aránya igen magas, több mint 25%.⁷⁶ Ez azzal magyarázható, hogy Ausztria lakossága – például Németországhoz viszonyítva – nem túl nagy, így a lakosság által fizetett előfizetési díjak összege sem olyan jelentős. Ebből kifolyólag, hogy versenyképességét fenntarthassa, nem vonatkozik rá

⁷⁴ JENS WOELKE: TV-Programmanalyse. Fernsehvollprogramme in Österreich 2009. Wein: RTR-GmbH., 2010. 95-100.

⁷⁵ Az angol information, vagyis tájékoztatás és az entertainment, szórakoztatás szavak összerántása (mint pl. a citrom+narancs=citrancs), mely azt a jelenséget takarja, hogy a hírműsorok a kereskedelmi televízió térhódítása óta showműsorokra jellemző sajátosságokkal bírnak, hogy megtartsák a nézőiket.

⁷⁶ Legfrissebb adatok a 2008-as évre vonatkozóan: pontosan 25,4%. Vö. ORF: *Geschäftsbericht 2008.*, 15.

reklámtilalom, a korábbi korlátozásokat, miszerint 20 óra után illetve ünnepnapokon tiltott a reklám, megszüntették.⁷⁷

A 2008-as év – nem csekély részben a gazdasági válságnak köszönhetően – az ORF számára is történeti mélypontot hozott: közel 80 millió eurós veszteséget könyvelt el⁷⁸. Ez a krízis felhívta a figyelmet a bevételstruktúra problémáira. Az év során 1,039 milliárd euró összbevételének 48,5%-a származott pusztán az előfizetési díjakból, a maradék több mint 50%-ot reklámok és egyéb bevételek, például műsoraik eladása révén kellett „megtermelniük”.

Ez a többi (nyugat-)európai ország közszolgálati adóihoz viszonyítva igen kevés: a német ARD és ZDF bevételeinek 80%-át, míg az „etalon” BBC esetén 85%-ot teszik ki az előfizetési díjak, de az inkább összehasonlítható Svájc esetén is ez 70%, a skandináv országokat nem is említve (90%). Ausztriához hasonló arány Hollandia és Belgium esetében figyelhető csak meg. Azonban a fordított elosztásra is találunk példát Spanyolország és Portugália esetén, ahol a reklámbevételek jelentik a bevételi források „magját”⁷⁹.

A reklámokból származó jelentős bevételek nagyon nagy függőséget okoznak, s a „drámai helyzetet” fokozza az ebből befolyó összegek évről-évre való süllyedése. Míg 2000-ben az ez az összeg 42,8%-át⁸⁰ adta a büdzsének, 2007-ben már csak 31,6%⁸¹-át, s a nagy törés 2008-ban következett be, amikor a legutóbbi eredményekhez hasonlóan 25,3%-ra süllyedt. Remélhetőleg ez a kontinuitás megszakad, ez azonban nemcsak a gazdasági helyzet javulásától függ: az egyre erősödő magáncsatornákon és a keretszabályokon is sok múlik. Az ezredforduló után bekövetkező törés a 2001-es „ORF-Gesetz” reformjára vezethető vissza, mivel megszigorították a reklámokra vonatkozó szabályokat, így kevesebben hirdettek.

A díjakon, mint bevételi forrásokon így egyre nagyobb hangsúly van. Ennek összege – ha egy háztartás legalább egy tévé- és rádiókészüléket üzemeltet – havi 15,10 euróba kerül, melyet az ORF kap. Ez tulajdonképpen a műsoroknak, mint szolgáltatásnak az ára, mivel ehhez még hozzájön bizonyos összeg a *Bundesministerium für Finanzen*-nak és a tartományoknak, így végeredményben 20 euró körüli összeget kell fizetni.⁸²

⁷⁷ HARALD FIEDLER: *Österreichs Medienwelt von A bis Z. Das komplette Lexikon mit 1000 Stichwörtern von „Abzockfernsehen” bis „Zeitungsterben”*. Wien: Falter V., 2008. 406.

⁷⁸ ORF (2009) im 11.

⁷⁹ HELMUT PEISSL – OTTO TREMETZBERGER: *Community Medien in Europa. In Nichtkommerzieller Rundfunk in Österreich und Europa*. Wien: RTR-GmbH. 2008. 139-226.

⁸⁰ ORF: *Geschäftsbericht 2000*. Wien: ORF, 2001. 15.

⁸¹ ORF (2009) im 14.

⁸² *Die Rundfunkgebühren im Detail (monatlich)*. Stand: 1. Jänner 2010 – Euro pro Monat. Wien: Gebühren Info Service, 2010.

Hogy a tartományok pontosan mire fordítják ezt a pénzt, az nincs törvényileg szabályozva, így számtalan vád és támadás születik arra vonatkozólag, hogy azt nem a médiába vagy egyéb művészeti területbe, hanem más projektekbe (például felújításokba, kórházak fejlesztésébe) fektetik⁸³.

Fontos megjegyezni, hogy a szociálisan rászorultak számára ezt az összeget visszatérítik, így is biztosítva azt, hogy a közszolgálati műsorszolgáltatás mindenki számára elérhető legyen, tényleg a köz szolgálatában állhasson.

Sajnos azonban gondok nemcsak a bevételi, hanem a kiadási oldalon is jelentkeznek: például a 2007-es év felülvizsgálatánál a számvevőszék kifogásolta a költségvetésből való gazdálkodást és hiányolt egy megfelelően kidolgozott stratégiai koncepciótervet: a gépi állomány elavultságára és a személyi állomány nagyságára hívta fel a figyelmet⁸⁴.

2. MAGYARORSZÁG

A közszolgálati média hazánkban nem „egy kézben összpontosul”: az „ország lakosságának túlnyomó többsége számára”⁸⁵ szóló m1 és az m2 a *Magyar Televízió Közalapítvány*, míg a határon kívül élő magyarság számára⁸⁶ 1992 óta fennálló, műholdon keresztül sugárzó Duna TV a *Duna Televízió Közalapítvány* tulajdonában állnak. 2006-ban pedig megjelent a Duna II *Autonómia*, mely szintén műholdas sugárzású s az MTV is tervezett egy harmadik, országos, műholdas, szakosított csatornát, az m3-at, melynek indulására több dátumot is kitűztek, de végül pénzhányra hivatkozva az ORTT 2009. február 9-ei hatállyal az Rttv. 113.§ (4) bekezdésének b) pontja értelmében törölte a nyilvántartásból, mivel megállapítható volt, hogy 12 hónapon belül legfeljebb 60 napon át folytatott műsorszolgáltatást⁸⁷, így jelenleg csak webes televízióként, webm3⁸⁸ néven működik.⁸⁹

Az osztrák rendszerhez hasonló tartományi televízió-hálózatról nálunk nem lehet beszélni: léteznek ugyan helyi, városi televíziók, de ezek nem – illetve minimálisan – működnek együtt a nagy közszolgálati műsorszolgáltatókkal, nézettségük csekély, s még a szórás helyén sem bír teljes lefedettséggel, nem tud minden helyi lakos otthonában elérhetővé válni.

⁸³ Im FIEDLER 405.

⁸⁴ Rechnungshof: Bericht des Rechnungshofes zum österreichischen Rundfunk. Wien: Rechnungshof, 2009.74-77.

⁸⁵ Rttv.30.§ (1)

⁸⁶ Uo.

⁸⁷ 1428/2009. (VII.8.) sz. ORTT határozat.

⁸⁸ Elérhető az <http://www.mtv.hu/webm3/> címen keresztül.

⁸⁹ *Törölték az MTV közéleti adóját* Forrás: Világgazdaság online. 2009.07.15.

Sajnálatos módon a közszolgáltatóság médiapiaci szolgáltói között nemhogy együttműködés nincs, még hadakoznak is egymással⁹⁰. Sokan amellet foglalnak állást, hogy érdemes és gazdaságosabb lenne a két önálló intézményrendszernek, így két jogi osztálynak, lényegében négy közszolgálati csatornát fuzionálni, ez azonban maga után vonja azt a kételyt, hogy megmaradna –e a Duna Televízió annak, ami, vagy „nyoma vész”⁹¹.

Az említett ún. TVthek szolgáltatáshoz hasonlóról nálunk is be lehet számolni: az internetes portálokon keresztül elérhető videótárak révén.

2.1. A közszolgálati televízióink nézettsége

Ausztriával ellentétben Magyarországon a médiapiac 1997-es megnyílásával, a két kereskedelmi csatorna, a TV2 és az RTL Klub betörésével a közszolgálati csatornák nézőik jelentős részét elvesztették. Míg az 1997-es év háromnegyedében naponta átlagosan a teljes, négy év fölötti lakosság körében a közszolgálati csatornákat 70% felett nézték, ez a szám az utolsó negyedévben – 1997 októberében indultak a konzumtévék – több mint a felére, 33,7%-ra csökkent. S ezzel csak megindult az a lavina, mely napjainkban oda jutott, hogy a közmédia a 2010-es évek második negyedében 15%-os, míg a kereskedelmi csatornák 76,3%-os nézettségnek „örvendhetett”⁹².

Egy 2008-as nemzetközi piackutatás alapján az osztrák közszolgálati média a nyugat-európai országok közötti rangsorban igen előkelő, negyedik helyet foglalt el Dánia (65%), Izland (49%) és Finnország (44%) mögött, hajszállal maradva le a dobogóról: 43%-ával. Hazánk nem ezen a listán, hanem a közép- és kelet-európai országok között szerepelt, s a középmezőnyben kapott helyet a maga 18%-ával.

Világosan látszik, hogy országunk európai összehasonlításban milyen rosszul szerepel, annak ellenére is, hogy a magyar nyelvű csatornák piaca zártabb, mint az osztrákoknál. Nálunk a külföldi adók nézettsége minimális, míg Ausztriában ez a szám 30% feletti⁹³.

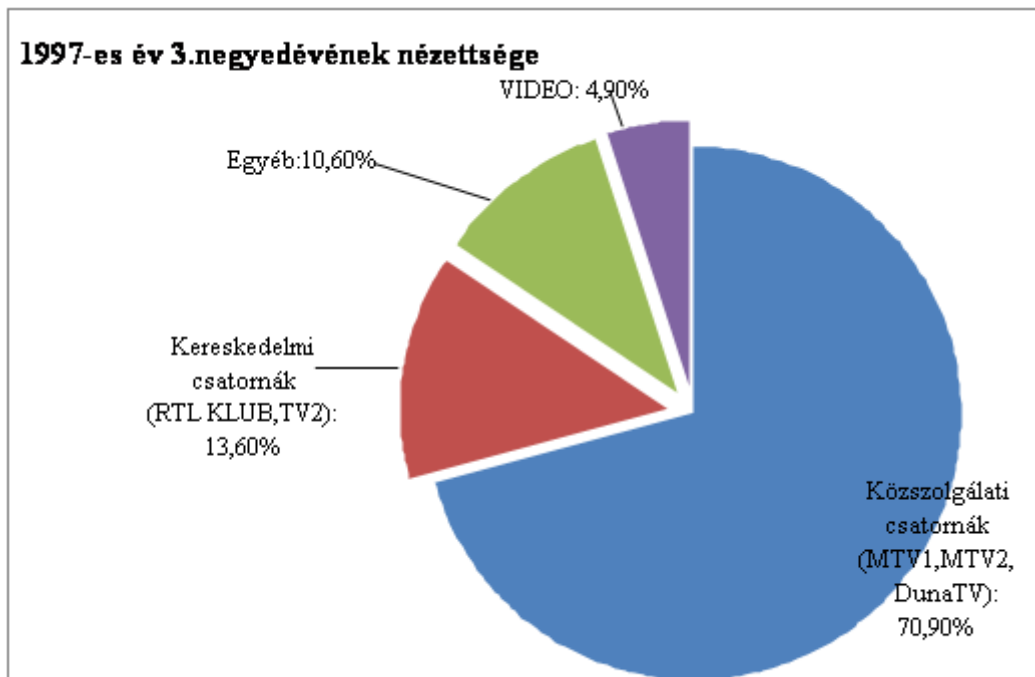
⁹⁰ *A Duna TV rágalmazásért perli az MTV-t.* Forrás: Index., 2010.03.10.

⁹¹ *Hogyan költ a két közszolgálati televízió?* Forrás: Index. 2010.03.10.

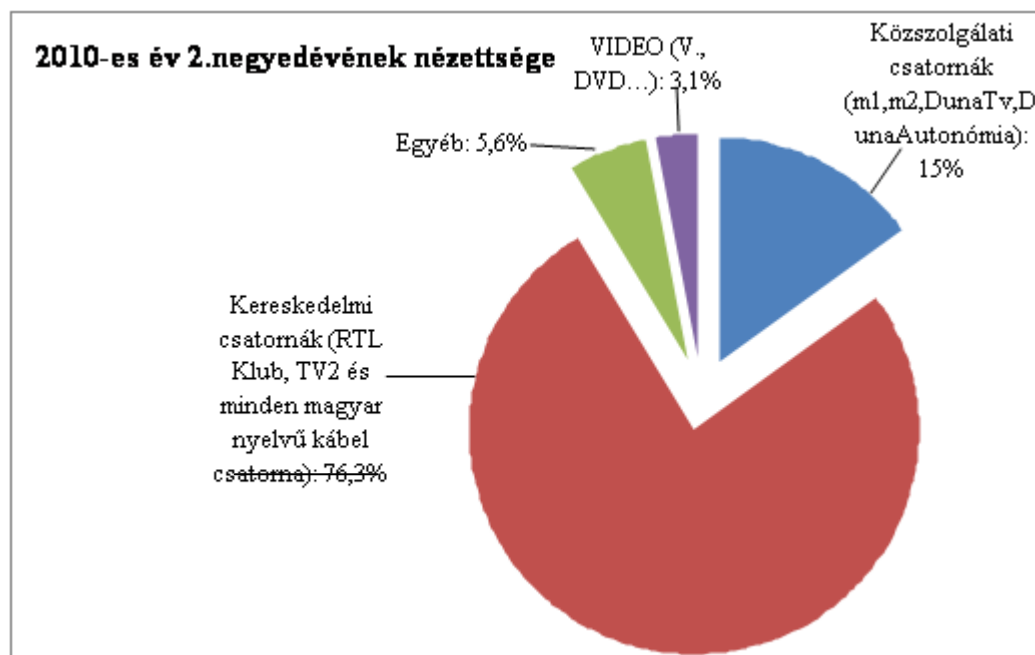
⁹² Napi átlagos nézett idő (ATV) és közönségarány (SHR%) alakulása 1997-2010. Forrás: AGB Nielsen Médiautató Kft.

⁹³ Forrás: Television 2008 – IP International Key Facts.

http://mediaresearch.orf.at/c_international/console/console.htm?y=1&z=1 Ausztria esetében a 12 év feletti, Magyarország vonatkozásában a 18 év feletti vonatkozásában érvényesek az adatok. 2010.08.31-ei lekvás alapján.

Napi átlagos közönségarány 1997 utolsó negyedében. Forrás: AGB Nielsen Médiautató Kft.

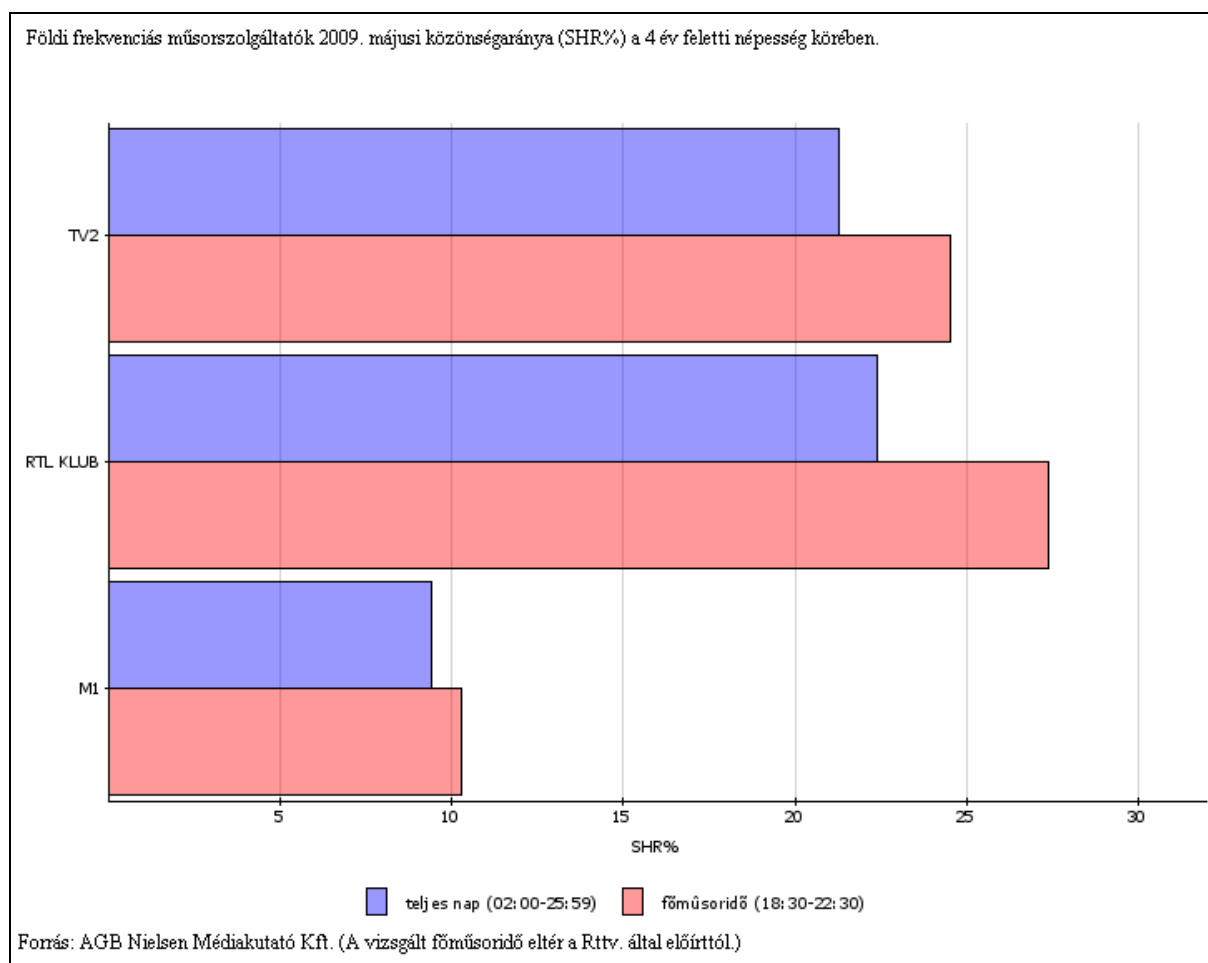

Napi átlagos közönségarány 2010 második negyedében. Forrás: AGB Nielsen Médiautató Kft.

Bár olykor – különböző nagyobb érdeklődésre számot tartó közvetítések esetén, például az idei futball-világbajnokságnál⁹⁴ – megugrik a nézettségi mutató, de sajnálatosan ez csak átmeneti: a földfelszíni sugárzású csatornák összevetésében, tehát az m1 kontra RTL KLUB, TV2 párbajában rendszerint⁹⁵ az utóbbiak nyernek.

⁹⁴ Nálunk is rekordot döntött a vb-döntő. Forrás: Index. 2010.07.13.

⁹⁵ Vö. Közönségarány alakulása 2004-től a földi frekvenciás adóknál (SHR%), 4 év feletti népesség esetén. Forrás: AGB. (2010.08.31-ei leírás alapján.)

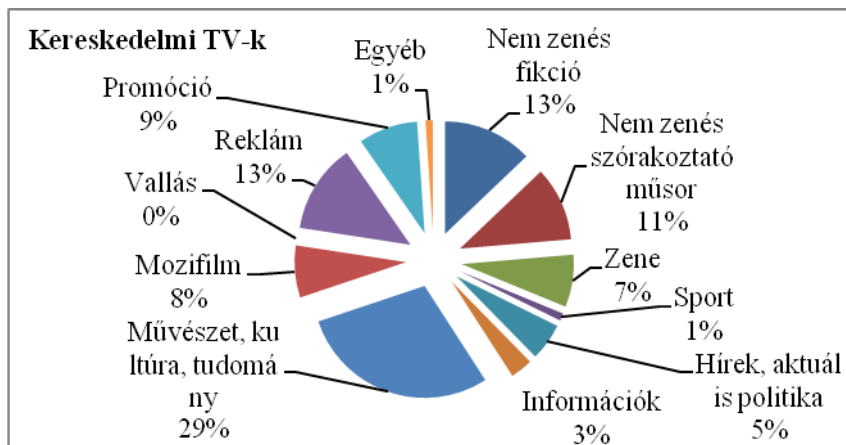
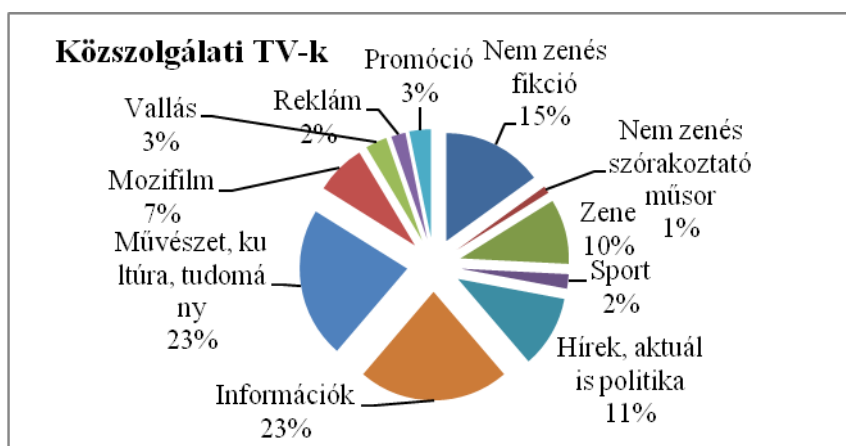
Hogy a közszolgálati csatornák közötti verseny hogyan alakul, objektív adatok hiányában nem vizsgálom, mivel azokat a statisztikákat, melyek a társaságok maguk készítették, nem tartom relevánsnak. Az azonban leszögezhető, hogy a *Duna Televízió* küldetésének megfelelően, mint ahogy a Duna vize is összeköti az országokat a Fekete-erdőtől a Fekete-tengerig, úgy köti össze a nap 24 órájában műholdas sugárzása révén a világ különböző kontinensein élő magyarokat. Hidat teremt az anyaország és a határon túli nemzettestek között, tájékoztatást nyújt a hazai és a külföldi eseményekről, kulturális teret képez a Kárpát-medencében és a diaszpórában élő magyarok számára. Szervező erő is, hiszen nemcsak tükrözi a megtörtént eseményeket, hanem mozgósít, összekapcsol⁹⁶. „Égi köldökszínór”, melynek elve összhangban áll Alkotmányunk 6.§(3) bekezdésével: „A Magyar

⁹⁶ KURTÁN SÁNDOR–SÁNDOR PÉTER–VASS LÁSZLÓ: *Magyarország politikai évkönyve. I.* Bp.: R-FORMA, 2004. 321.

Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását”⁹⁷.

2.2. A közszolgálati televízióink műsorstruktúrája

A hazai közönségnek szóló M1-et és M2-t vizsgálva is megfigyelhető egyfajta munkamegosztás: előbbi inkább általános tematikájúnak mondható, a tájékoztatásra, művelődésre, a szórakoztatásra és a sportprogramokra specializálódva, míg utóbbi a kultúra, az oktatás és ismeretterjesztésre fókuszál.

A műsorstruktúra AGB főcsoportok szerinti bontásban 2010 májusáról.
 Forrás: Periszkóp Média/ORIT Monitoring.

A közszolgálati és a kereskedelmi televíziók összevetésénél – itt nem csak a három földfelszíni sugárzású adót, vagyis nemcsak az M1-et, a TV2-t és az RTL KLUB-ot, hanem az M2-t és a *Duna Televíziót*, illetve a Viasat3-at, a Minimax-ot, a Sport1-et, a Cool-t és a

⁹⁷ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya. 6.§ (3)

Spektrumot is belevették a statisztikába – látható, hogy – valamilyen, legalább statisztikailag mérhető formában – jelentős helyen szerepel a kultúra, a tudomány. Hangsúlyoznám, hogy a felmérések a kvalitást nem vizsgálják, csupán kvantitatívak. Lényeges eltérés van az információk és hírek közvetítésénél, természetesen a közmédia javára, melyek esetén tulajdonképpen ezt a három pillért lehet megkülönböztetni.

Reklámozás vonatkozásában – sem – követjük a BBC reklámmentes modelljét – a közszolgálati adók is vetítenek reklámokat, anyagi forrásaik egy részét alkotják az innen származó bevételek, de persze a kereskedelmi adók lényegesen többel szakítják meg filmjeiket.

Az EU-s előírásoknak megfelelően az Rttv.7.§ (1)bekezdése előírja, hogy az évi teljes műsoridő több mint felét (min.50%) európai művek és több mint harmadát (min.33%) eredetileg magyar nyelven készített művek bemutatására kell fordítani. Ez a közszolgálati televíziók esetében az európai gyártású művek vonatkozásában 91%-ban, a magyar gyártású műveknél 76%-ban valósult meg, ez a szám a kereskedelmi televízióknál 64% illetve 53%.

A (2) bekezdés szerint az évi teljes műsoridejének legalább 10%-át olyan európai művek, legalább 7%-át olyan, eredetileg magyar nyelven készített művek számára köteles fenntartani, amelyeket tőle független előállítóval készített, vagy attól öt évnél nem régebben készült műként szerzett be. Ez a közszolgálati televíziók esetén 13% és 7% -pont elérték –, a kereskedelmi televízióknál pedig 26% és 16%⁹⁸.

2.3. A közszolgálati televízióink finanszírozása

A *Magyar Televízió* neve – is – már lassan összeforr a pénzhiánnyal: évek óta sem elnöke, sem saját székháza nincs, mivel a kilencvenes évek végén eladták az akkori állami vagyonkezelőnek, azóta vándorolnak: először a Szabadság téren béreltek egy épületet, most meg Óbudán üzemelnek, de még a bérleti díjra sem futja.⁹⁹

Hazánkban a közszolgálati média finanszírozása lényegében a Közszolgálati Közalapítvány forrásaiból történik, mely felöleli a – megszűnt – Magyar Rádió és Hungária Televízió, illetve a Magyar Televízió Közalapítványát¹⁰⁰, s bevételek az üzemen tartási díjat jelenti, azonban a 2002-es választási kampányban tett szocialista ígéret nyomán ezt a

⁹⁸ Az EU által előírt nyelvi és gyártási kvóták teljesülése (Rttv.7.§). Vö. <http://adattar.ortt.hu/periszkop/201005/gykvota> (2010.09.10-ei lehívás alapján.)

⁹⁹ *Az MTV idén még nem fizetett a székházért.* Forrás: Index. 2010.08.27.; Később rendezné adósságát a köztelevízió. Magyar Hírlap. 2010.08.30. 2.

¹⁰⁰ Rttv.53.§(1),(2)

költségvetésbe építették be. Feltehetjük a kérdést, mennyire lehet a közszolgálati intézmények függetlenségéről beszélni. Ezenfelül a törvény még szól a műsorszolgáltatási díjról, mely költségvetési tétel, illetve egyébe alapítványi célú bevételekről. Korlátozott időtartamban reklámokat is sugározhatnak – nálunk sem valósult meg a már korábban említett BBC-féle reklámentesség –, de azért viszonylag csak rövid időtartalomban: óránként hat percet.¹⁰¹

¹⁰¹ Uo.24.§(1)

V.

AZ OSZTRÁK KÖZSZOLGÁLATI TELEVÍZIÓZÁS JOGI SZABÁLYOZÁSA

Ausztriában a műsorszórásra – ezalatt a tartalmi és a technikai háttérrel is érteni kell – vonatkozó szabályozás szövetségi szinten történik a Szövetségi Alkotmány, a Bundesverfassungsgesetz (BVG) Post- und Fernmeldewesen¹⁰²-nek és a BVG-Rundfunknak¹⁰³ megfelelően. Az utóbbi célja a műsorszolgáltatás közszolgálati feladatainak tisztázása.

1. BVG-RUNDFUNK

Ausztriában számos törvény szorítja keretek közé a műsorszórás szektorát, de mindezek fölött az 1974-es BVG-Rundfunk, vagyis a Bundesverfassungsgesetz über die Unabhängigkeit des Rundfunks¹⁰⁴ áll. Ezzel törvényi garanciát állítottak a műsorszórás függetlenségének, az objektivitásnak, a pártatlanságnak és a tájékoztatás kiegyensúlyozottságának.¹⁰⁵

Hogy ezt milyen módon kell megvalósítani, külön törvényekben írják elő: a közszolgálati adóknak az ORF-Gesetz¹⁰⁶-ben, a magáncsatornáknak pedig a Privatfernseh¹⁰⁷- illetve a Privatradiogesetz¹⁰⁸-ben.

2. ORF-GESETZ

A Bundesgesetz über den Österreichischen Rundfunk szakaszai fektették le a jogi alapjait a közszolgálati műsorszórásnak, mely mind a mai napig politikai konfliktusok és viták eredője, s dolgozatomban írásának idejéig is változtatások tervezettek.¹⁰⁹

A jelenleg hatályos törvény¹¹⁰ tizenegy fejezetre (Abschnitt) tagolt, melyekben többek között rögzítik az osztrák közszolgálati média „küldetését” (Auftrag), feladatait, a műsorstruktúra elveit, a reklámozásra és szponzorációra vonatkozó szabályokat, a teletextre

¹⁰² BVG.Art.10.Abs.1.Z.9.„Postai- és távközlési ügyek”

¹⁰³ „...nähere Bestimmungen für den Rundfunk und seine Organisation bundesgesetzlich festzulegen.”

¹⁰⁴ Szövetségi alkotmányi törvény a műsorszórás függetlenségéről. 1974.07.10.

¹⁰⁵ BVG-Rundfunk Art.I.Abs.(2)

¹⁰⁶ Szövetségi törvény az osztrák műsorszórásról.

¹⁰⁷ Bundesgesetz, mit dem Bestimmungen für privates Fernsehen erlassen werden. A magán televíziózásról szóló törvény.

¹⁰⁸ Bundesgesetz, mit dem Bestimmungen für privaten Hörfunk erlassen werden. A magán rádiókról szóló törvény.

¹⁰⁹ Bundesgesetz über den Österreichischen Rundfunk (Inoffizielle konsolidierte Arbeitsfassung).

¹¹⁰ 2010.08.21-én lehvott ORF-G.

és az online szolgáltatásokra vonatkozó tartalmi elveket, a szervezeti felépítést és az ellenőrzést.

Ausztriában mostanáig is az egyetlen, előfizetői díjakból fenntartott médiavállalat az ORF, a köz kiszolgálása iránti kötelezettségeket így neki kell teljesíteni.

2001 óta közalapítvány¹¹¹, önálló jogi személy, melynek élén az „*intendant*”, az igazgató áll. Az ezekre vonatkozó rész a törvény elején szerepel, hangsúlyozva, kiemelve, nyomatékosan adva jelentőségének. Az egyik a „*Versorgungsauftrag*”,¹¹² a másik pedig a „*Programmauftrag*”¹¹³, vagyis az ellátási és a műsoradási kötelezettsége. Minden olyan szolgáltatás, melyeket a szakaszok felsorolnak, az előfizetési díjak révén fedezhető, az egyéb kiadásokat más forrásokból, főképp reklámbevételekből kell megoldaniuk.

2.1. *Versorgungsauftrag*

Az Osztrák Köztársaság kilenc tartományra tagolódik, melyek szinte különálló államként funkcionálnak. A közigazgatási tagolódás a műsorszórási rendszerben is megjelenik, hiszen az ORF törvényileg kötelezett tartományi stúdiókat is üzemeltetni, ezzel is kifejezve a föderális felépítést. Így a két, az egész országban fogható, földi sugárzású televíziós csatorna, az ORF 1 és 2 mellett működnek ezek a tartományi stúdiók, ellátva azzal a „jelzővel”, ami az adott tartomány nevét takarja (pl. ORF Landesstudio Salzburg). Ezen kívül rendszeresen le kell adniuk a tartományi stúdiók által készített tudósításokat. Minden programot, legyen akár rádiós vagy televíziós, földi szórásban sugározniuk kell, s törekedni kell a digitális terjesztésre is. Az online szolgáltatásoknak és a teletextnek pedig összhangban kell lennie a műsorokkal. A törvény még egy tematikus, sport csatornát is előír, s tervezetben van egy információs, kulturális csatorna indítása, melyekhez szintén kell online- és teletext szolgáltatás. Ezeket az adásokat az európai publikum számára is elérhetővé kell tenni, így műholdas műsorszórás is előírás. A közszolgálati tematikus csatornák vonatkozásában ez az egyedüli módja a műsor sugározásának: míg az összes televíziós és rádióműsort földi sugárzás által is elérhetővé kell tenni.¹¹⁴

¹¹¹ ORF-G Art1 *Stiftung „Österreichischer Rundfunk”*

¹¹² Uo. Art.3.

¹¹³ Uo. Art.4.

¹¹⁴ ORF-G Art. 3.

2.2. Programmauftrag

Ez a rész az ORF által leadott műsorok teljesítési kötelezettségeit írja elő, míg a Versorgungsauftrag viszonylag konkrétan fogalmaz, itt sokkal absztraktabbak az iránymutatások. A jogalkotók csak irányelveket fogalmaztak meg, egy vezetőszeret szántak: általánosságokat és a kvalitásra vonatkozó princípiumokat, melyek csak nagy nehézségek által írhatók pontosan le, ezzel is nagy teret engedve a szabad interpretáció számára, garantálva egyrészt az újságírói és műfaji mozgásteret, másrészt örök teret nyújtva azon konfliktusok számára, melyek azt vitatják, hogy az adott műsor még beletartozik –e ebbe a keretbe, vagy már nem, s utóbbi esetben már nem finanszírozható az előfizetési díjából.

Jelenleg 18 pontba van szedve ez a szakasz, mely előírja az általánosság számára fontos politikai, szociális, gazdasági, kulturális és sporteseményekről való teljes körű tájékoztatást; minden olyan kérdésnek a megvitatását, mely a demokratikus együttélést segíti elő; az alapvetően osztrák identitásnak figyelembe vétele mellett európai történelemmel és integrációval kapcsolatos filmek adását; a (hazai) kultúra, a művészet és gazdaság patronálást, az ilyen eseményekről való beszámolást; tekintetbe kell venni a műsorprogram kialakításánál a különböző életkori és nemi igényeket. Külön kitérnek a családokra, a gyerekekre, a nők és férfiak egyenjogúságára, a betegekre és a különféle felekezetekre. Fontos a sporttal, táplálkozással, környezet- és fogyasztóvédelemmel kapcsolatos tájékoztatás is s az új tervezet pedig már a speciális sport-, kulturális és információs csatornára vonatkozó szabályozásokat is magába foglalja.

A sportcsatornán olyan speciális, általában a műsorprogramba már be nem férő, mégis Ausztriában nagy érdeklődésnek örvendő sportok, sportesemények szereplnének, külön hangsúlyt fektetve az osztrák történésekre.

A információs és kulturális csatornán különösen nagy igénnyel elkészített, magas színvonallal bíró tájékoztató-, vitaműsorok, dokumentumfilmek kapnának helyet, s emellett a kulturális aktualitású eseményekről való tudósítás is feladatkörükbe tartozna. Platformot teremtené az ORF 1-en illetve ORF 2-n már leadott műsorok ismételt vetítésére.

Az osztrák közszolgálati média internetes portálja több szerepet is betölt: egyrészt a folyamatosan frissülő aktualitásokat adja közre, másrészt a csatornák egyes műsorairól ad bővebb ismereteket. Az online szolgáltatások tárháza 2009 novemberétől kibővült az ún. „TVthek”¹¹⁵-kel, ami egy olyan „téma”, melyből hét napig lehívhatóak a már lement adások.

¹¹⁵ Elérhető a <http://tvthek.orf.at/> címen keresztül.

Szigorúan tiltott, hogy például zenét, csengőhangokat, hirdetéseket megjelentessen, vagy olyan cikkeket közöljön, melyek tartalmilag összevethetőek a napi és hetilapokkal.¹¹⁶

Az előírások szerint 20 és 22 óra között, a „*Hauptabendprogramm*”-ban kifejezetten igényes tartalmú műsorokat kell sugározni. A szövegezésben azonban az „in der Regel”, azaz az „általában” fordulat révén adnak egy kis kibúvót.¹¹⁷ Az adásoknak a híradások, a kulturális és gazdasági műsorok vonatkozásában kiemelten magas minőséget kell nyújtaniuk.

A politikai eseményekről köteles teljesen objektívan, pártatlanul beszámolni, minden álláspontot kellőképp ismertetni. A bármilyen befolyásoltság kizárását még a munkatársak függetlenségével is próbálják garantálni, hiszen semmilyen politikai vagy gazdasági, illetve más médiával nem állhatnak „kapcsolatban”.¹¹⁸

Különleges „küldetése” is van az osztrák közszolgálati adóknak: a törvényileg elismert kisebbségek, népcsoportok¹¹⁹ számára sugárzott műsoroknak is megfelelő részt kell biztosítani az éves programtervben.

Gondoskodnia kell olyan technikai megoldásról, mely a süketek illetve a nagyothallók számára is lehetővé teszi a tájékozódást.¹²⁰

Az új tervezet az általános előírások mellett konkretizál: pontokba szedve felsorolja, mi mindent kell figyelembe venni a műsorok megalkotásánál: a célcsoport tájékoztatása és a megfelelő elérhetőség biztosítása mellett a programtervnek ki kell térnie a témák és a formák megnevezésére; eleget kell tenni a magas minőségi követelményeknek... A koncepciót a „*Regulierungsbehörde*” felé kell továbbítani, mely az elbírálására jogosult. A végső változatot a nagyközönség számára az ORF weboldalán kell hozzáférhetővé tenni.¹²¹

2.3. Allgemeine Programmgrundsätze

A „*Programmauftrag*” kívül van egy, a programokra vonatkozó általános alapelveket tartalmazó szakasz, a „*Programmgrundsätze*”¹²², mely a műsorok kialakítására vonatkozik. A diszkrimináció, az egyes társadalmi csoportok elleni gyűlöletkeltést és erőszak elkerülését célozza meg. Ezen felül alapvető normákat sorol fel, mint például a minőség, a fejlődés, az integráció, az egyenjogúság, a pártatlanság és objektivitás, a sokoldalú, kiegyensúlyozott

¹¹⁶ Neue Fassung, ORF-G Art.4bAbs.1.,Art.4cAbs.1.,Art.4e,Abs.1-4.

¹¹⁷ ORF-G Art.4Abs.3.

¹¹⁸ Uo. Art.4Abs.4.

¹¹⁹ A hat elismert kisebbség: csehek, horvátok, magyarok, szlovákok, szlovének, romák. (A felsorolás ABC sorrendben történt.)

¹²⁰ ORF-G Art.5Abs.1-3.

¹²¹ Neue Fassung, ORF-G Art.5a.

¹²² ORF-G Art.10.

tájékoztatás és az alapvető emberi és személyiségi jogok figyelembevétele. A gyermekek védelmét, az osztrák és európai kulturális eseményekről való beszámolást ide is belefoglalja.

3. SZERVEZETI STRUKTÚRÁJA

Jelenleg négy fő szervet lehet megkülönböztetni: a „*Stiftungsrat*”-ot, a „*Generaldirektor*”-t és a „*Publikumsrat*”-ot és a „*Prüfungskommission*”-t.¹²³

3.1. Stiftungsrat

A „*Stiftungsrat*”, vagyis az Alapítványi Tanács, az ORF legfőbb szerve. Harmincöt tagból áll, melyből kilencet a „*Bundesregierung*”, a szövetségi kormány; kilencet a „*Bundesländer*”-ek, a tartományok; hatot a „*Publikumsrat*”, a Közönségtanács és ötöt az ORF „*Zentralbetriebsrat*”-ja, a központi üzemi tanácsa delegál. A harmincöthöz hiányzó, további hat tagot a szövetségi kormány nevezi ki a parlamenti pártok javaslatai alapján. Megbízatásuk négy évre szól.¹²⁴

Központi feladata a „*Generaldirektor*”, a vezérigazgató kinevezése illetve egyéb fontos személyi döntés elbírálása. Ezen kívül a műsordíjak és reklámtarifák megállapítása, az éves beszámoló jóváhagyása is feladatkörébe tartozik.¹²⁵

3.2. Generaldirektor

Az ORF vezérigazgatóját öt évre, egyszerű többséggel választja meg az „*Stiftungsrat*”, visszahívása esetén azonban már kétharmados többség szükségeseltetik.

A közszolgálati médiát reprezentálja a külvilág számára, ezen felül a „*Stiftungsrat*”-tal egyetértésben alkotja meg az általános irányvonalait a műsorstruktúrának. A főbb személyi kérdésekről is közösen döntenek, ő az ellenőrzője és koordinálója a többi vezetőnek is. Ezen kívül ő dolgozza ki a „*Stiftungsrat*” részére a hosszú távú terveket a műsorra, a finanszírozásra a technikai és a személyi struktúrára vonatkozóan.¹²⁶

¹²³ ORF-G Art.5.Abs.18-30.

¹²⁴ Uo. Art.1.Abs.20.

¹²⁵ Uo. Art.5.Abs.20-22.

¹²⁶ Uo. Art.5.Abs.22-23.

3.3. Publikumsrat

A „*Publikumsrat*”, a Közönségtanács is – hasonlóan a „*Stiftungsrat*”-hoz – harmincöt tagból áll, kiknek mandátuma négy esztendőre szól. Ők képviselik a hallgatóságot és a nézőket, feladatuk a közönség érdekeinek védelme. Ehhez azonban meglehetősen szűk eszköztár áll a rendelkezésükre: általában csak javaslatot tehet, s például ha a „*Generaldirektor*”-tól vagy bármely vezetőől felvilágosítást kér, az információt megtagadhatják, ha az a közérdeket, vagy magának az ORF-nek az érdekét sérti.¹²⁷

3.4. Prüfungskommission

Az ellenőrzői funkciót „*Prüfungskommission*”, vagyis a háromtagú Ellenőrző Bizottság látja el (a „*Rechnungshof*”, a számvevőszék mellett). A vizsgálat átfogó: a takarékosagra, gazdaságosságra és a célszerűségre is kiterjed.¹²⁸

¹²⁷ Uo. Art.5.Abs.28-30.

¹²⁸ Uo. Art.9.Abs.40.

VI.

A MAGYAR KÖZSZOLGÁLATI TELEVÍZIÓZÁS JOGI SZABÁLYOZÁSA

Magyarország viszonylatában is az elsődleges kiindulópont az *Alkotmány*, mégpedig annak 61.§-a, melyre az Rttv. preambulumban is hivatkozik. A véleménynyilvánítás, a szólás és a sajtó szabadságának elismeréséről, sokszínűségének védelméről, a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez - valamint a közügyek tekintetében történő, a demokratikus közvélemény érdekében a megfelelő tájékoztatáshoz - való jogról, illetve a közszolgálati médiaszolgáltatásról szól. Eszerint ez működik közre a nemzeti önazonosság és az európai identitás, a magyar, valamint a kisebbségi nyelvek és kultúra ápolásában, gazdagításában, a nemzeti összetartozás megerősítésében, illetőleg a nemzeti, etnikai, családi, vallási közösségek igényeinek kielégítésében. Felügyeletére az Országgyűlés által választott tagokkal működő autonóm közigazgatási hatóság és független tulajdonosi testülete hivatott, a céljainak megvalósulása felett pedig az állampolgárok egyes, törvényben meghatározott közösségei működnek.

1. AZ RTTV.

A duális médiarendszer kialakulása összefonódik a még hatályos, 1995. december 21-én elfogadott rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvényünk (Rttv.) létrejöttével: innentől lehet két pólusról: a közszolgálati és a kereskedelmi műsorszolgáltatókról beszélni, egyazon törvény keretében. Ausztriával ellentétben nálunk nincs különbontva, külön szabályozva a két fajta, sem a köz-, sem a privát szolgáltatók, sem a rádiózás, sem a televíziózás, s ennek szükségességét nem is látják feladatuknak¹²⁹.

Ennek a médiarendszernek a létrejöttével kapcsolatban kiemelendő a 37/1992. (VI.10.) -es AB határozat¹³⁰, mely szabad kezet adott: a rádió és televízió szabadságának sajátos garanciáit sem szervezési, sem jogi formához nem kötötte. Jogilag részletesen szabályozott szervezeti magatartásokat ír elő, melyek alkotmányosságát ahhoz köti, hogy azok képesek –e biztosítani a társadalomban meglévő vélemények teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valóságghű kifejezésre jutását, valamint a közérdeklődésre számot tartó eseményekről és

¹²⁹ „Hasonló intenzitású állami beavatkozásra a kereskedelmi célú rádiózás és televíziózás területén nincs szükség.” Lsd. SZÉKELY LÁSZLÓ: *Magyar sajtó- és médiajog*. Bp.- Pécs: Dialóg Campus K., 2007. 107.

¹³⁰ 431/B/1992. Közzétéve a Magyar Közlöny 1992. évi 59. számában.

tényekről való elfogulatlan tájékoztatást. Annak ellenére, hogy ez a határozat még a közszolgálati monopólium időszakában született, ezen megállapításai időtállóak¹³¹, azonban azon része, mely a szűkös erőforrásokra való hivatkozással indokolja az állam mélyebb beavatkozásának szükségtelenségét, a XXI. század ezen szakaszában nehezen tartható: az újabb technológiai fejlesztések következtében frekvenciaproblémák már fel sem merülhetnek. Az állami szabályozás legitimitását támogató másik érvrendszer pedig a médiának a közönségre gyakorolt intenzív hatásával operál.

Az 1996-os médiatörvény adott pillanatban a társadalom, a politika reakciója volt a kialakult helyzetre, a monolit médiapiac megváltoztatására¹³², az „elektronikus moratórium” feloldására. Tulajdonképpen „összeollózták” Európa különböző államainak a törvénykönyveiből azokat a részeket, amelyeket a legjobbnak tartottak¹³³. Elsősorban a német és a francia modellt követték¹³⁴ – bizonyára ezért is van arról a legtöbb tanulmány. Már megszületésekor megformálódott az igény a változtatásra, ez azonban idáig jelentősebb mértékben nem valósult meg. Megemlítenéd és pozitívumként értékelendő, hogy a törvény megszületésekor már megfelelt azoknak a kritériumoknak, amelyet később a jogharmonizáció következtében megköveteltek tőle¹³⁵.

1.1. A közszolgálati ság

Elérkeztünk az eddig késleltetett jogi definiáláshoz: az *Értelmező rendelkezések* között több közszolgálati sággal kapcsolatos fogalmi meghatározás olvasható: *közműsor-szolgáltató*¹³⁶, *közszolgálati műsor*, *közszolgálati műsorszám* és *közszolgálati műsorszolgáltató*.

A *közszolgálati műsorszolgáltató* (2.§ 20.) működését közszolgálati műsorszolgáltatási szabályzat határozza meg, feladata többségében közszolgálati műsor szolgáltatása, fenntartása alapvetően közpénzekből történik, társadalmi felügyelet alatt áll és alapvető jogait és kötelességeit e törvény állapítja meg, az „erdő sűrűjébe” küldve minket, pontosan a 22-30.§-hoz.

¹³¹ LENGYEL MÁRK–POLYÁK GÁBOR–SZÓKE GERGELY LÁSZLÓ: A nemzeti tartalmak előállításával, szerkesztésével és átvitelével összefüggő tartalmi és pénzügyi feltételrendszer kialakítása – A közszolgálati műsorszolgáltatás szabályozási kérdései. Pécs: Tanulmány a Miniszterelnök Hivatal megbízásából, 2007. C fejezet

¹³² Timár János In Bajomi-Lázár Péter: BBC vagy RAI? A közszolgálati média jövője. *Médiakutató*, 2001/5. 99-109.

¹³³ Perkár István In Bajomi (2001)

¹³⁴ CSEH GABRIELLA – SÜKÖSD MIKLÓS: *Média jog és médiapolitika Magyarországon I. Média jog*. Bp.: Új Mandátum K., 1999.

¹³⁵ NYAKAS LEVENTE: Az európai audiovizuális szabályozás kihívásai a konvergencia tükrében. *Collega*. 9.2. 210.

¹³⁶ A törvényben „közműsorszolgáltató” (2.§17.) szerepel, de ilyen formában a magyar helyesírás szabályainak nem felel meg. Vö. *Magyar Helyesírás Kézisótár*. Bp.: Akadémiai K., 1985. 11. kiadás 138. pontja.

A többi meghatározás sem hoz igazából közelebb: a *közműsor-szolgáltató* (2.§ 17.) olyan műsorszolgáltató, mely a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa által elfogadott saját műsorszolgáltatási szabályzata alapján műsorában többségében közszolgálati műsorszámokat szolgáltat.

De akkor mi az a *közszolgálati műsorszám*? – tehetjük fel joggal a kérdést, melyre a 19. pontban kapjuk meg a választ: a műsorszolgáltató vételkörzetében (országos, körzeti, helyi) élő hallgatók, nézők tájékozási, kulturális, állampolgári, életviteli szükségleteit, igényeit szolgáló műsorszám, így különösen a művészeti alkotás, az egyetemes, a magyar és a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kultúráját, valamint a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek életét, a kisebbségi álláspontokat bemutató közlés; oktatási, képzési célú ismeretek közzététele; tudományos tevékenység és eredmények ismertetése; a vallásszabadság megvalósulását szolgáló, valamint az egyházi és hitéleti tevékenységet bemutató műsorok; a gyermek- és ifjúsági műsorok, valamint a gyermekvédelem céljait szolgáló ismeretterjesztő, felvilágosító műsorok; a mindennapi életvitelt segítő, az állampolgárok jogi és közéleti tájékozódását szolgáló, az egészséges életmódot, a környezetvédelmet, a természet- és tájvédelmet, a közbiztonságot, a közlekedésbiztonságot elősegítő ismeretek terjesztése; az életkoruk, testi, szellemi vagy lelki állapotuk, társadalmi körülményeik következtében súlyosan hátrányos helyzetben lévő csoportok számára készített műsorszám és a hírszolgáltatás. S az a műsor, amelyben ezek, tehát a közszolgálati műsorszámok meghatározó szerepet játszanak, és amely a műsorszolgáltató vételkörzetében élő hallgatókat, nézőket rendszeresen tájékoztatja közérdeklődésre számot tartó kérdésekről, az minősül *közszolgálati műsornak*.

Törvényileg így van meghatározva a közszolgálatosság, vagy inkább a jogalkotók által relevánsnak vélt kérdéskörök, melyekből egyértelmű irányvonalak, konkrétumok nem olvashatóak ki. Ezen felül a kereskedelmi műsorszolgáltató fogalma is hiányzik, legfeljebb negatív meghatározottsággal következtethető ki: tehát az kereskedelmi, ami nem közszolgálati, nem közműsor-szolgáltató és nem is a nyereségérdekelt műsorszolgáltató közé sorolható. Ez azonban vajmi kevés ahhoz képest, hogy az osztrákok ezt egy külön törvény keretében tárgyalják.

1.2. A közszolgálati törvényi meghatározása

Az Rttv. 22-33.§-a a közszolgálati műsorszolgáltatók mellett a közműsor-szolgáltatókra nézve állapít meg részletesebb szabályokat, ezek azonban nem tartalmazzak érdemi többletkötelezettségeket a közszolgálati műsorszám fogalmához, illetve az általános tartalomszabályozási követelményekhez képest. Az alapelvi jellegű, tehát a „különös figyelmet fordít” fordulattal szereplő megfogalmazások egyetlen esetben sem tartalmazzak sem mennyiségi, sem műsorszerkezeti előírásokat. Az ilyen fajtájú absztrakt megfogalmazása a közszolgálati feladatoknak felveti a számonkérhetőség hiányát. De ami ennél még fontosabb lenne: nem lehet részletes feladat-meghatározást találni. Ezen felül további problémát jelent, hogy a nézői igények műsorpolitika-alakító hatása sem jelenik meg, mely akár például a különféle panaszok révén is kinyilváníthatódnak, ezek meghallgattatása azonban nem kötelező.

A szabályozás részletesebb bemutatását több okból is mellőzném: egyrészt mert változások alatt áll, az újabb rendelkezések még nem letisztultak és véglegesek, a régebbi paragrafusok kivesézése pedig felesleges és elcsépett is: azokról már sokszor és sokan írtak¹³⁷.

¹³⁷ Pl. vö. GÁLIK MIHÁLY–POLYÁK GÁBOR: *Médiaszabályozás*. Bp.: KJK., 2005.; SZÉKELY im 107-140.; KOLTAY ANDRÁS: *A szólásszabadság alapvonalai*. Bp.: Századvég K., 2009. 208-289.

VII.

LEVEZETŐ, ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK

A közmédia, közszolgálati televíziózás definiálásának kísérletéből kiindulva, az európai szabályozás érintésével, az osztrák és a magyar piac és jogi szabályozás bemutatásán át jutottam el az ómegához, mely tulajdonképpen alfának tekintendő:

a KULTÚRÁHOZ.

A kultúra – melynek fogalmi meghatározására kísérletet sem tennék – az, ami megtölt tartalommal, ami elgondolkodtat, ami összeköt, értéket képvisel.¹³⁸ Nézeteim szerint olyan tartalommal kell megtölteni a közszolgálati televíziózást, hogy egyenlőséget lehessen tenni a két fogalom közé.

Jelenleg a „magyar média helyzete, erkölcsi és szellemi színvonala tényleg tragikus”¹³⁹, ennek ellenére a kulturális államtitkár egyik első interjújában kijelentette, hogy a 2010-es kormányközi ciklusban nem lesz, nem lehet középpontban a kultúra ügye. S ha feltesszük a kérdést, hogy miért, miért nem lehet abba investálni, ami tulajdonképpen a jövőnk, mert a kiüresedett, érték nélküli társadalom az enyészeté lesz, akkor azt lehet erre is válaszolni, hogy azért, mert nincs rá pénz. S igen, ugyanúgy ahogy a háborúhoz is csak három dolog kell, a pénz, a pénz és a pénz, ez itt sincs másképp. De felteszem a kérdést, nem lehet más megoldást találni? Vagyis inkább felkiáltok: kell más megoldást találni!

Az osztrák ORF is részese a francia-német kulturális csatornának, a csak említett ARTE-nak, melyet mindössze a német lakosság minimális hányada, 1%-a néz, mégis finanszírozzák. S hogy miért? „Mert ott már értik, hogy a kultúra a legfőbb termelő erő. A politikai, kulturális elit számára működtetik”.¹⁴⁰ Hiszen akik ilyen színvonalú műsorra tartanak igényt, azok remélhetőleg későbbi mecénások lesznek.

A kultúrába való befektetés hosszú távú, s hosszú távon is térül meg: George Gerbner, elismert magyar származású amerikai kommunikációkutató ún. kultivációs hipotézisében fejt ki azt, hogy a televízió hatásai graduálisak, közvetettek, de egészében véve kumulatívak,

¹³⁸ Vö. TERESTYÉNI TAMÁS: *A magyar média jelenében feltárható kulturális és morális érték-kultivációk*. AKTI.

¹³⁹ Szilágyi Iván Péter, 2010.08.12. Kultúra becsatornázza c. adásban. (Negyedik, HírTV)

¹⁴⁰ Vass Csaba, 2010.08.12. Kultúra becsatornázza c. adásban. (Negyedik, HírTV)

össességében pedig jelentősek, így a média attitűdöket és értékeket erősít fel, ezeket az értékeket kultúrán belül is terjeszti, és ezzel magát a közösséget is összefogja¹⁴¹.

Így biztosan állíthatjuk, hogy – ahogy Magyarország legnézettebb sorozatát sem nézi senki, de mindenki tudta, mi történt a már megboldogult Magdi anyussal – akik a kulturális műsorokat nézik, arról beszélnek, véleményt formálnak, másban is felkeltik az érdeklődést, igényt formálva annak az adásnak a megnézésére. Ezt a horizontális relációt vertikálisan is tovább lehet tagolni, mégpedig az utódok vonatkozásában: az igényes, kulturális tartalommal bíró gyermekműsorokat néz(ett)ő szülők gyerekei is fogják terjeszteni a magasabb kultúrájú mesefilmek, adások hírét.

Így évtizedekben, évszázadokban gondolkodva – természetesen a modern technika vívmányaira is adaptálható műsorokkal – kinevelhető egy igényesebb nemzedék.

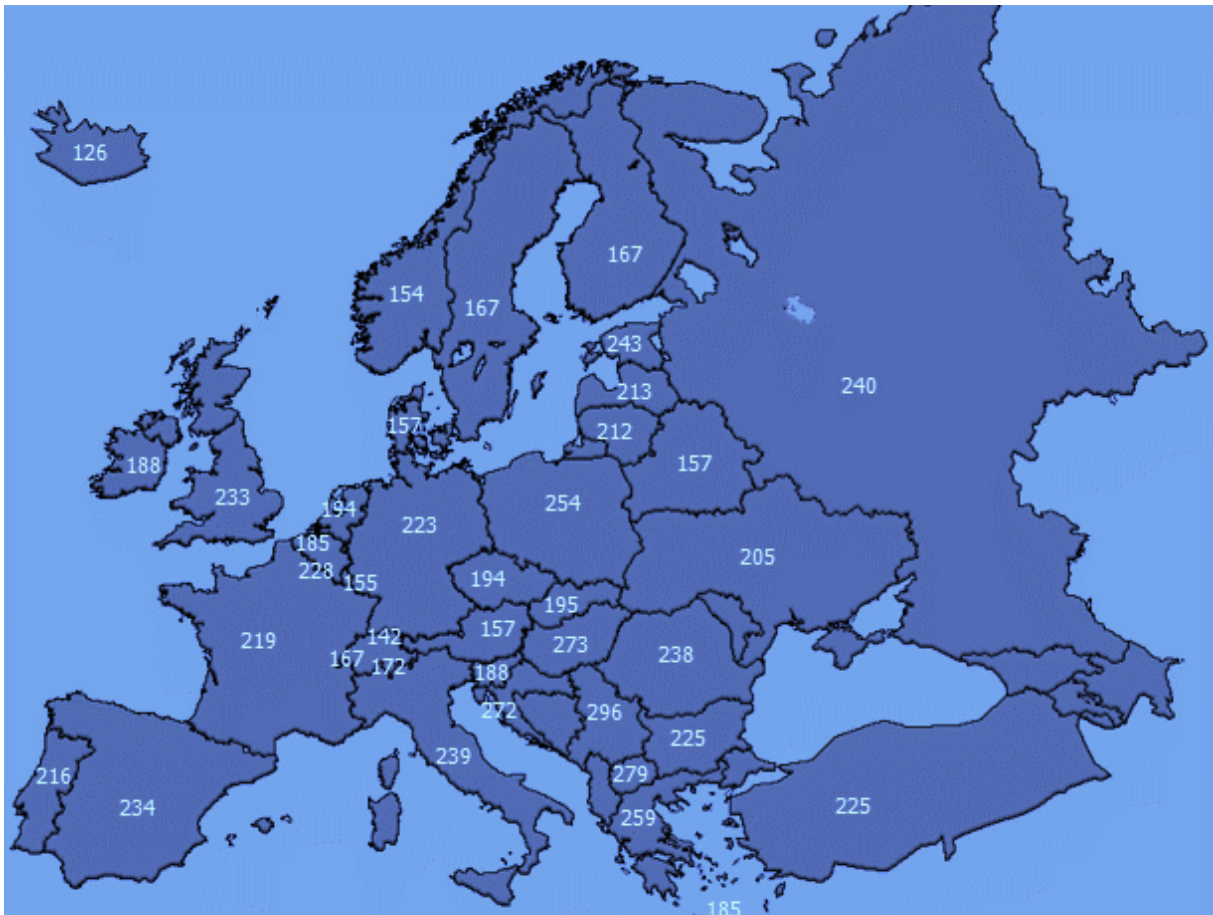
Az európai polgár archetípusaként emlegetett Márai Sándor sokszori idézés által el nem nyúható sorai, miszerint „a magyar tömegek összessége ma sem az egyetemi szemináriumok munkaszobáiban szerzi átlagos műveltségét, hanem a néptanítók, továbbá a sajtó, a rádió, a könyvkiadók, s végül a színház és a mozgóképeket pergető üzemek jóvoltából. A nemzetnevelést, a tömegek szellemi továbbfejlesztését ezek a szellemi energiát tovább sugárzó állomások biztosítják. Mikor minőségi kultúráról beszélünk, elsősorban az itt felsorolt pedagógiai lehetőségek válfajától kell megkövetelnünk, hogy az elkövetkező, a magyarság jelene és jövője szempontjából rendkívül nagy erőfeszítésektől terhes időben ismerjék fel feladataikat”¹⁴² ma is igazak – habár hozzátenném, hogy az oktatásnak is kiemelt szerepe kell(ene), hogy legyen.

Márai 1942-es sorait igazolja az is, hogy hazánk lakossága átlagosan majdnem napi öt órát¹⁴³ fordít televíziózásra, ami európai viszonylatban kiemelkedően magas – ebben persze az élen járunk.

¹⁴¹ BÉRES ISTVÁN–HORÁNYI ÖZSÉB: *Társadalmi kommunikáció*. Bp.: Osiris K., 1999. 147.

¹⁴² MÁRAI: im 122.

¹⁴³ 2010 első negyedében a négy év feletti lakosság napi átlagban 301 percet tévézett, s ezen az idő változása – tavasz, nyár -, sem változtatott, hiszen a második negyedben is 267 percet ültek a képernyők előtt. Forrás: AGB. Az ábrán 2007-es adatok szerepelnek, mert Ausztria viszonylatában csak ilyen volt fellelhető.

Európai körkép: televízió-használat 2007-ben, átlagosan, naponta, percekben mérve, a felnőtt lakosság körében (országoként eltérő 10 és 20 év között meghatározott alsó határ). Forrás: Television 2008 – IP International Key Facts.

Mert az emberek robotolnak, majd fáradtan hazaesve bekapcsolják a „zajládát”, a diákok már délután, a szülők csak estefelé, ahonnan ömlik a szenny rájuk¹⁴⁴. Persze ezt nem kötelesek befogadni, hiszen ott a távirányító, melynek funkcióját az angol nyelvben tökéletesen érzékelhetjük: remote controll. Kontroll! Tehát mi magunk kontrollálhatjuk, hogy van –e igényünk az adott műsorra, vagy nincs. De ha nincs alternatíva, amit nézhetnénk?

A közmédiának választási lehetőségnek kell lennie, először, majd nézése igényé fog formálódni. Mert hiteles, objektív, pártatlan, érdekes, sokszínű, ugyanakkor szórakoztató. Dolgozatom III. fejezetében taglalt média-fogalomra utalnék vissza, amihez a külső javak, közjó, közvagyon, semlegesség jelentés társult. Tehát már magának a médiának a fogalma tartalmazza mindazt, amiért mi a közszolgálattal kapcsolatban küzdünk!

Ezzel szöges ellentétben álló kijelentés, miszerint „a média nem hoz létre műveket, bevallott célja a szórakoztatás, illetve a profittermelés”¹⁴⁵ igen ambivalensen hat: egyrészt

¹⁴⁴ Érdemes megnézni, hogy milyen időintervallumokban milyen korosztályok ülnek a képernyők előtt, mikor ugrik meg a nézőszám. Vö. Átlagos nézettség hétköznap, óránkénti bontásban. AGB / ORTT adattár. 2010.

¹⁴⁵ KOLOSI PÉTER: *A kereskedelmi televíziózás Magyarországon*. Bp.: Corvina K., 2006. 11.

leszűkíti a fogalmat, nem tesz különbséget kereskedelmi és közszolgálati média között, másrészt pedig elfeledkezik arról, hogy a kereskedelmi médiumoknak is be kell tölteniük közszolgálati funkciót.

„Világosan meg lehet húzni a határt, hogy hol van a közszolgálati televíziózás, rádiózás és a kereskedelmi között. A közszolgálati televíziózás azt jelenti, hogy olyan műsort szolgáltat, ami a közösséget integrálja, reprodukálja, a nemzeteket és az egyéneket is, egyben. Univerzális tartalma van, mert az nem közszolgálat, hogy csak azt juttatom egy intézményen keresztül, amit a kereskedelmi nem vállal már el...”.¹⁴⁶ Egyértelműen minőséget, kulturális minőséget kell, hogy jelentsen, amit „nem tudok meghatározni, de ha találkozom vele, akkor tudom, hogy ez az, s biztos vagyok benne, hogy nem kevés ember van aki, amikor látja, felismeri”¹⁴⁷.

Az általam bemutatott osztrák közmédia esetén egyértelműen megállapítható volt, hogy a piaci konkurenciától függetlenül stabil nézői bázisa van: sem a német nyelvű csatornák, sem a nemrég megjelent magánszolgáltatók adása nem csábította el a közönséget. Műsorstruktúrája vonatkozásában sem fedezhetők fel jelentősebb eltérések, ami lényeges viszont, hogy az ORF 1 és 2 „szakosodott”: előbbi a szórakoztatás szolgálatába állt, például esti főhíradót sem sugároz, míg az MTV csatornái között nincs ilyen megosztás. Érdeemesnek találok végiggondolni, hogy nem lenne –e követendő, hogy ha már van két plusz két közszolgálati televíziós csatornánk, akkor nem lehetne –e – ha feltétlen a nézettségi mutatókat akarjuk magasabbra lendíteni – ezt nekünk is átvenni. Egy pillanatnyi gondolkodás után azonban le kell, hogy üssem a saját magam által feldobott labdát: a közszolgálati média nem szabad, hogy beálljon a kereskedelmi csatornák versengésébe! A nézettségtől nem függhet anyagi biztonság: ezért azt gondolom, hogy a közmédiumok finansziális rendszerét minden körülmények között biztosítani kell, természetesen fékek, többszörös ellenőrzési rendszer biztosításával, egyfajta „*check and balances*” életre hívásával, nehogy a „politika pórázon vezesse a közmédiumokat”¹⁴⁸. Számomra ebben a dán televízió a „példakép”, ahol van egy úgynevezett médiaadó. Persze, már az adó szó hallatán mindenki hátán futkos a hideg, azonban ha jobban belegondolunk, akkor más rendszerbe beszédni a pénzt, máshogy csoportosítva... Nem lehetetlen. Azt azonban, hogy egy mindentől és mindenkitől független szerv létezik –e a valóságban is, azt vitatom. „Borzasztóak ezek a rokonok [...] és mennyi van belőlük. És valamennyit számon kell tartani, mert nem engedi elfeledtetni magát. És az a sok

¹⁴⁶ Szalai Annamária. 2010.02.04. Roppant közmédiumok c. adásban. (Negyedik, HírTV)

¹⁴⁷ Aczél Petra Uo.

¹⁴⁸ Lampé Ágnes: Médiakáosz: Schiffer János és Cser-Palkovics András a kereskedelmi rádiók és a közszolgálati televízió ügyeiről. *Médiakutató*, 2010. 1. 125-130.

iskolatárs. A végén az ember mindenkivel egy osztályba járt, akinek az életben valami ügye, baja van. [...] Megfogják az embert az utcán, az ebédnél, a vacsoránál, a színházban, a klozeton. [...] A rokonokkal vigyázni kell. [...] Honfoglaláskor kiosztotta Árpád apánk az országot a rokonoknak, s a rokonok rokonai közt, azóta itt csak a rokonsági viszonyok uralkodnak. Csupa rokon, csupa rokon az egész világ”¹⁴⁹ – írja Móricz Zsigmond az akkori, 1929-es romboló és tomboló gazdasági válság után. A kapcsolatrendszer azonban örökérvényűen felvázolta, melyektől függetleníteni kell a közszolgáltatást, legalább tartalmilag. Ki kell dolgozni egy olyan mechanizmust, mellyel biztosított egy színvonal.

Az „utam” elején említett BBC ebben is élen járt: alapító okiratáról, a „Royal Charter”-ről szóló vita hatására formálódott ki a közérték teszt, a Public Value Test¹⁵⁰, mely a Fehér Könyvben öt pontban meghatározott közérték hatékonyságát méri. Ez a demokratikus, kulturális és kreatív, oktatási, társadalmi és közösségi, és globális közértékeket nominálja. Maga a teszt lényegében két részből áll: az egyik egy közszolgálati érték-mérés a BBC Trust által, a másik pedig egy hatásértékelő elemzés. Ausztriában is átvették ezt, azonban hazánk vonatkozásában még ennek átvételét, ilyen formában nem tartom lehetőnek. Az ötlet azonban jó: életre kéne hívni egy megfelelő szervet – vajon az újonnan alakult Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság szerepe erre is ki fog terjedni? –, létre kell hozni egy megfelelő szabályozást, mely ellenőrzés alatt tart.

A médiajoggal foglalkozók a „pillanat mesterei, [...] az elképesztő sebességű technológiai fejlődés következtében napról napra alakul át a vizsgált területük”¹⁵¹, újabb rendszerezésért kiáltva. Hazánkban – és Ausztriában is – igen jelentős változások történnek, még csak keretsomagot hoztak létre, egyik részében a médiaalkotmánnyal, melyet majd most töltenek meg. Az Rttv. tartalmaz ugyan a közszolgálati médiumokra vonatkozó szakaszokat, de ezek csak szakaszok. Míg a bemutatott osztrák rendszerben külön törvény vonatkozik a közszolgálati és a kereskedelmi médiákra, nálunk utóbbiak még részletesebben a törvényen belül sincsenek szabályozva! Vizsgálódásaim után azt gondolom, hogy egy megfelelő, önálló, a közszolgálati médiára vonatkozó törvény megalkotása elengedhetetlen ahhoz, hogy stabilizálhassuk a közmédia helyzetét. „Bár egy jogszabály önmagában véve általános színvonalbeli növekedést nehezen tud előidézni, a jogszabály keretet ad, bizonyos erkölcsi szabályokat ír elő, melynek megsértését szankcionálhatja, ilyen értelemben közvetve hatással

¹⁴⁹ MÓRICZ ZSIGMOND: *Rokonok*. Bp.: Móra K., 1977.

¹⁵⁰ Vö. HELMUT G. BAUER – ANNA BIENFELD: *Der Public Value Test. Ein Vergleich zwischen dem BBC-Modell und dem geplanten Verfahren beim ZDF*. *Funkkorrespondent*, 2007/49. 3-11.

¹⁵¹ KOLTAY ANDÁS: *Hol van a médiajog szelleme?* Rendhagyó recenzió a *European Media Law* című kötetéről. *Iustum Aequum Salutare*, 2009/3. 6.

lehet a média egészére...¹⁵², s hatással is van. Természetesen a „túlszabályozás sem jó, hiszen ahol sok a törvény, ott romlottak a viszonyok. Fontosabb elgondolkodni azon, hogy van –e mögötte valamilyen társadalmi akarat, egyetértés, elvárás, igény”.¹⁵³ Csodát magától a törvénytől nem szabad várni, a jogalkalmazással illetve a törvényhez való viszonyunkon kell változtatni a jogalkalmazó és a befogadó oldalán is, a közönségnél, hogy éljenek a jogaikkal.

S élek. Élek *Alkotmányunk* 61. paragrafusának (1) bekezdésével, a véleménynyilvánítás szabadságával¹⁵⁴. A magas kultúrára igényt tartók nevében és mindenki érdekében szeretném felhívni a figyelmet, hogy véleményem szerint a kultúra – bármennyire is megfoghatatlan – jogi keretek közötti megfogalmazását nem szabad a szőnyeg alá söpörni. A jog az egyetlen eszköz arra, hogy olyat alkossunk, mely mögött kikényszerítő erő állhat. Egyetemi stúdiumaink alatt nemcsak a szakmai berkekben kell, hogy elmélyedjünk, hanem a társadalmi életben is részt kell vennünk, hiszen az életben mindenhol ott a jog. Az emberek az utcán is jogalanyok és jogtárgyak, mi meg egyszer jogászok leszünk. Kritikusan kell szemlélnünk a körülöttünk zajló eseményeket, melyektől nem szabad függetlenítenünk magunkat. Én a közszolgálati médiára szerettem volna reflektálni, s az osztrák szabályozással való összevetésből kiemelve a közmédiára vonatkozó törvény különállását. Egy olyan keretbe kell beletenni a médiát – mind a köz-, mind a kereskedelmi tévéket beleértve –, mely – nyilvánvalóan különböző mértékben – értéket kell, hogy közvetítsen. Ne csak a mottója legyen a *Magyar Televízió*nak az, hogy „Értéket közvetít”, hanem valóban tegye is azt. S ne legyen arra kényszerítve, hogy az „értelmesebb” műsorokat később vetítse, mert korábban az emberek szórakozást igényelnek. Mert ezzel nem a közt szolgálja: az a köz kiszolgálása, de nem a közösség szolgálata. Törvényileg elő kellene írni, hogy a nézettebb időpontokban milyen minőségű filmeket, informatív, tájékoztató műsorokat adhassanak a csatornák, egységesen. Így nem lehetne igazán hova kapcsolni – maximum kikapcsolni s inkább olvasni –, s az emberek megszoknák, hogy nem tudnak mást nézni. A műsorstruktúrák vizsgálatánál nem láttam értelmét elmerülni a részletekben, mivel a különféle kimutatásokat hiteltelennek, torzítottnak titulálom: kíváncsi lennék, hogy a két tudományos felfedezésről szóló tudósítás között leadott „celebokról” szóló „híradás” melyik kategóriába sorolt. Nyilvánvaló, hogy mélyebben a kereskedelmi szektorba nem lehet beférkőzni, de főbb szabályokat elő kell írni, a közszolgálati média számára meg átfogóan.

¹⁵² Koltay András. 2010.08.26. Lex Media c. adásában. (Negyedik, HírTV)

¹⁵³ Lsd. 152. ljt.

¹⁵⁴ Vö. ZLINSZKY JÁNOS: *A közszolgálati média és az emberi méltóság alapértéke*. Bp.: AKTI, 2008.12., 35/34.

Úgy gondolom, hogy nem lehet tovább odázni a kérdést: augusztus 20-án Szent István királyunk államalapítására emlékezünk¹⁵⁵. Amikor több mint ezer évvel ezelőtt válaszút előtt álltunk, hogy kalandozó, pogány magyarokként élünk, s rövid tündöklés után az enyészeté leszünk vagy mi is felvesszük a kereszténységet, királyunk az utóbbi mellett döntött¹⁵⁶. A kereszténység értéket képvisel¹⁵⁷, hitet ad az embereknek és örök és kiapadhatatlan forrás. Forrása a kultúrának is, elég ha csak a számtalan képzőművészeti alkotásra gondolunk. Nekünk magyaroknak is választanunk kell: a lengyelek médiatörvénye tartalmazza a keresztény értékrend tiszteletben tartását¹⁵⁸, mi miért nem írjuk bele?¹⁵⁹ Túl nagy társadalmi ellenállást, tiltakozást váltana ki?

Bárhogy is legyen, a média regulázása nem várhat tovább, gondoljunk akár a Magyar Televízió, akár a Duna Televízió adásaira. Rendet kell tenni, meg kell teremteni a médiajog éthoszáát. S uniós tagországgként egy szupranacionális gondolattal meg kell ragadni egy közös európai közszolgálati műsorszórási rendszer létrehozását. Élni kell az új technika adta lehetőségekkel, hiszen csak egyszerűsödnek, változnak a műsorok elérhetőségei, nézhetősége. De a tartalmat mi határozzuk meg, mi hívjuk életre. Egy közös Európa, az Európai Unió terjeszkedhet ilyen módon is, nehogy megint olyan helyzetbe jussunk, hogy ki kelljen ragadni önpusztító rombolásából Európa szekerét¹⁶⁰.

Ezzel azonban már egy új fához indulnék... Hiszen ennek esetleges materializálásáról való puszta gondolkodás közben felmerül a kérdés, hogy a nemzeti kultúra milyen formában tudna megmaradni, vagy úgynevezett „kulturális szegmensé”¹⁶¹ válna –e.

¹⁵⁵ Vö. KACSOH DÁNIEL: Államalapítónk öröksége szent és értékálló. *Magyar Hírlap*. 2010.08.21. 43/194. 3.

¹⁵⁶ SZÁRAY MIKLÓS: *Történelem I.* Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. 132.

¹⁵⁷ Vö. FÜRTÖS LÁSZLÓ – SZAKOLCAI ÁRPÁD: Értékek változásai Magyarországon 1978-1993. Kontinuitás és diszkontinuitás a kelet-közép-európai átmenetben. *Szociológiai Szemle*, 1994/1. 57-90.

¹⁵⁸ Broadcasting Act.21.§ 2. 6) „respect the Christian system of values, being guided by the universal principles of ethics”. (angol elérhetőség alapján).

¹⁵⁹ Vö. Újra Szent István útján. *Magyar Hírlap*. 2010.08.19. 1., 3.

¹⁶⁰ VARGA CSABA: *Jogrendszerek, jogi gondolkodásmódok az európai egységesülés perspektívájában*. Bp.: Szent István Társulat, 2009. 7.

¹⁶¹ JAN M. SMITS: Legal Culture as Mental Software or: How to Overcome National Legal Culture? In *Private Law and the many Cultures of Europe*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2007. 141.

VIII. BEFEJEZÉS

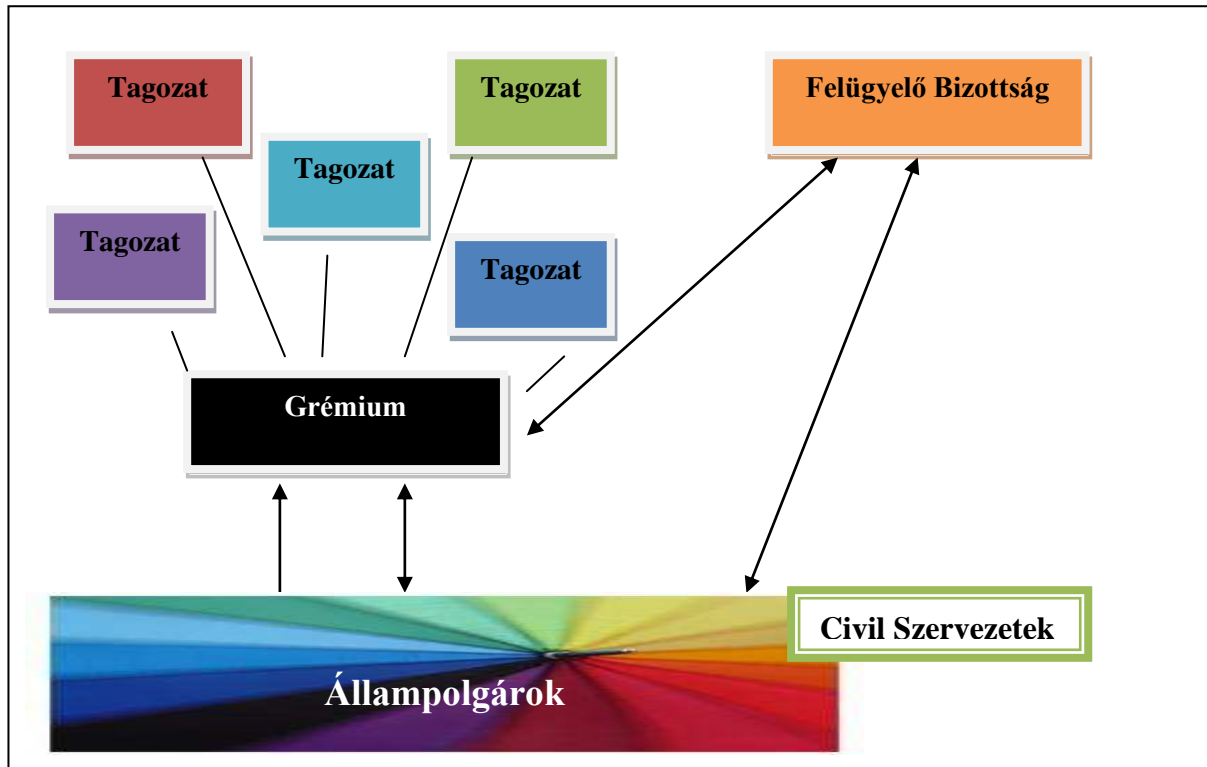
Egy intenzívebb jogi beavatkozás igénye a megelőző oldalakon olvashatók alapján megkérdőjelezhetetlen. Az általam elképzelt ideális közszolgálati televíziózás tartalmilag és szervezetileg is stabil jogi alapokon, törvényi keretek között nyugodna. Lenne egy független, az ország elismert szakembereiből álló ún. Grémium (MTA-tagok, egyetemi tanárok, vallási felekezetek delegáltjai), akik egyrészt kulturális mértékadók szerepét játszanák, zsinórmértéket állítanak¹⁶², konkrét rendelkezések révén; másrészt részbeni ellenőrző funkciót is betöltenének: figyelnék az előírások betartottságát, s áthágás esetén azonnal jelentenék a tényleges ellenőrző, felügyelő szervnek, mely maximum nyolc napon belül kivizsgálná az ügyet és pénzbüntetéssel szankcionálná a kihágást. Ennek összege az ún. Közszolgálati Alapba folyna, melyet később visszaforgatnának a hazai műsorok készítésébe. A Felügyelő Bizottság többi tagja pedig a nézői reagálásokat kezelné, szintén záros határidőn belül. A finanszírozás kérdését – a legnagyobb függetlenség elérése végett – médiaadó révén tartanák fenn, melynek egyik része a közszolgálati médiumokhoz, másik része a szervezetekhez érkezne be. Kölcsönösen ellenőrizhetnék egymás költségeit, természetesen évi zárszámadás mellett, azonban külön ilyen célú ellenőrző bizottság felállítása újabb plusz kiadásokat jelentene, feleslegesen: az adott szerven belül kell gazdasági szektort kialakítani, mely élén szintén megfelelő végzettséggel szakértő állna.

A Grémium szerepe a legfőbb: több „ágból” állna össze, áganként minimum 7, maximum 15 fővel, melyet közvetlenül a lakosság választana meg. A szavazás több forduló lenne és az új technikai vívmányokon keresztül valósulna meg: SMS, internet segítségével, így mindenki eldöntheti, hogy kívánja –e magát ilyen módon a közszolgálati médiában képviseltetni. (Ha a különböző tehetségkutatók során annyian tudnak szavazni, biztos itt sem lesz megoldhatatlan.) A „választék” önjelölés révén valósulna meg, az elvártaknak megfelelő kiírásra reflektálva.

A legfontosabb hangsúly a tartalomszabályozást illetné: nemcsak a közszolgálati műsorszolgáltatókra, hanem a kereskedelmiekre vonatkozólag is konkrét, minőségi előírásokat határoznának meg, hasonlóan a már létező különféle gyermekvédelmi előírásokhoz. Például a híradók előtti másfél órás műsorsávban MINŐSÉGI – a Grémium

¹⁶² Vö. Gazdasági fejlődés erkölcsi alapokon. Magyar Nemzet. 2010.07.26. 7.

által jóváhagyott – műsort kell vetíteni, az esti műsorsávban is értéket közvetítő filmet kell sugározni. Ezen tervek megvalósítását követően, tehát a kereskedelmi szolgáltatókra is vonatkozó tartalmi előírások megszővegezése után egy külön, a kereskedelmi szférára vonatkozó törvényi szabályozást is szükségesnek vélek.

A Mit is tanulhatna a magyar közszolgálati média? – kérdésére tömören csak annyit mondhatnánk – nemcsak hazánknak, hanem Európa más országainak is, hogy – nagyon sok mindent: egy felsőbb szinten egy közös, egységes európai mérce kialakítását¹⁶³, nemzeti szinten pedig – a demokrácia működtetésének keretein túl – a kultúra megóvását. Utóbbi két érdek a médiajog nyelvén a pluralizmus követelményében jelenik meg, mely summázza a feladatokat: nemcsak tartalmi kötelezettségeket, hanem a médiapiac strukturális rendszerére vonatkozó szabályozásokat.

Vándorutam végén, a médiajog fáját elérve, körüljárva, szemügyre véve fáradtságos munkával számos ágat levágtam, a fa törzsébe is belehasítottam, de nem egy korhadt, öreg belsőre leltem, hanem még egy fiatal fát találtam, melyet a legjobb, ha alakítunk, megfelelően kikötözünk, terelgetünk, így csodálatos lombkoronát alkothatunk. Mert megszerettem ezt a fát, kertészének szegődnék, mert még számos ága metszésre, hajtásai pedig ápolásra szorulnak.

¹⁶³ Vö. POLGÁR ESZTER: A strasbourgi bíróság és az európai konszenzus. Értelmezési módszer vagy utólagos igazodás? Fundamentum, 2005/1. 7.

IX.

IRODALOMJEGYZÉK

1. HIVATKOZOTT IRODALOM

1.1. Magyar nyelvű hivatkozott irodalom

- BAJOMI-LÁZÁR PÉTER: BBC vagy RAI? A közszolgálati média jövője. *Médiakutató*, 2001/5.
- BÉRES ISTVÁN–HORÁNYI ÖZSÉB: Társadalmi kommunikáció. Bp.: Osiris K., 1999.
- CSÁSZI LAJOS: *A média rítusai: a kommunikáció neodurkheimi elmélete*. Bp.: Osiris K., 2002.
- CSEH GABRIELLA–SÜKÖSD MIKLÓS: *Médiajog és médiapolitika Magyarországon I. Médiajog*. Bp.: Új Mandátum K., 1999.
- FÜRTÖS LÁSZLÓ–SZAKOLCAI ÁRPÁD: Értékek változásai Magyarországon 1978-1993. Kontinuitás és diszkontinuitás a kelet-közép-európai átmenetben. *Szociológiai Szemle*, 1994/1.
- GÁLIK MIHÁLY–POLYÁK GÁBOR: *Médiaszabályozás*. Bp.: KJK, 2005.
- GEORGE, SUSAN: *A WTO, Korlátlan világkereskedelem vagy szolidáris globalizáció?* Bp.: Napvilág K., 2003.
- GYÖRKÖSI LAJOS: *Latin-magyar szótár*. Bp.: Akadémiai K., 1970.
- KACSOH DÁNIEL: Államalapítónk öröksége szent és értékálló. *Magyar Hírlap*. 2010.08. 21. 43. évf. 194.
- KOLOSÍ PÉTER: *A kereskedelmi televíziózás Magyarországon*. Bp.: Corvina K., 2006.
- KOLTAY ANDRÁS: *A szólásszabadság alapvonalai*. Bp.: Századvég K., 2009.
- KOLTAY ANDÁS: Hol van a médiajog szelleme? Rendhagyó recenzió a European Media Law című kötetéről. *Iustum Aequum Salutare*, 2009/3.
- KOROKVAY ZSOLT: *Médiaetika: a szólásszabadság és a polgárjogok*. Bp.: L'Harmattan K., 2003.
- KUNCZ ÖDÖN: *Bevezetés a jogtudományba. Jogi encyklopédia*. Bp.-Pécs: Danubia K., 1924.
- KURTÁN SÁNDOR–SÁNDOR PÉTER–VASS LÁSZLÓ: *Magyarország politikai évkönyve. I.* Bp.: R-FORMA, 2004.
- LAMPÉ ÁGNES: Médiakáosz: Schiffer János és Cser-Palkovics András a kereskedelmi rádiók és a közszolgálati televízió ügyeiről. *Médiakutató*, 2010/1.
- LENGYEL MÁRK–POLYÁK GÁBOR–SZŐKE GERGELY LÁSZLÓ: *A nemzeti tartalmak előállításával, szerkesztésével és átvitelével összefüggő tartalmi és pénzügyi feltételrendszer kialakítása – A közszolgálati műsorszolgáltatás szabályozási kérdései*. Pécs: Tanulmány a Miniszterelnök Hivatal megbízásából, 2007.
- MÁRAI SÁNDOR: *Röpirat a nemzetnevelés ügyében*. Pozsony: Kalligram K., 2004/38.
- MÁRVÁNY PÉTER: Verseny vagy bukás? *Élet és Irodalom*. 2006.11.3. 44.

MÓRICZ ZSIGMOND: Rokonok. Bp.: Móra K., 1977.

NYAKAS LEVENTE: Az európai audiovizuális szabályozás kihívásai a konvergencia tükrében. *Collega*, 9/2.

PADOVANI, CINZIA–TRACEY, MICHAEL–LUSTYIK KATALIN: A közszolgálati média helyzete. *Médiakutató*, 2001/5.

PIKÓ ANDRÁS–WISINGER ISTVÁN–ZÖLDI LÁSZLÓ: *Általános médiaismeret*. Bp.–Pécs: Dialóg Campus K., 2007.

POLGÁR ESZTER: A strasbourgi bíróság és az európai konszenzus. Értelmezési módszer vagy utólagos igazodás? *Fundamentum*, 2005/1.

RÁCZ ZSUSZA: Egy fejezet a BBC történetéből. *Médiakutató*, 2001/3.

RÁDAI ESZTER: Adáshiba. *Filmvilág*, 2004/4.

SIMONFAY GÉZA: Osztrák-magyar jogesetmegoldás. *Ügyvédek Lapja*, 2010.07. 49/4.

SIMÓ GYÖRSZ: Mindent szabad, ami nem Tilos? *Mozgó Világ*, 1993/11.

SZÁRAY MIKLÓS: *Történelem I*. Bp.: Nemzeti TKK, 1999.

SZECSKÓ TAMÁS: Adalékok a közszolgálati műsorszórás fogalmához. *Magyar Tudomány*, 1995. 01-12.

SZÉKELY LÁSZLÓ: *Magyar sajtó- és médiajog*. Bp.–Pécs: Dialóg Campus K., 2007.

TERESTYÉNI TAMÁS: *A magyar média jelenében feltárható kulturális és morális értékkultivációk*. AKTI; http://archiv.akti.hu/tanulmany/index_szabalyozas.html (2010.09.19-ei lehívás alapján.)

VARGA CSABA: *Jogrendszerek, jogi gondolkodásmódok az európai egységesülés perspektívájában*. Bp.: Szent István Társulat, 2009.

ZLINSZKY JÁNOS: *A közszolgálati média és az emberi méltóság alapértéke*. Bp.: AKTI, 2008. 12/35.

ZÖLDI LÁSZLÓ: *Hogyan lett a médiából médium?* In PIKÓ ANDRÁS–WISINGER ISTVÁN–ZÖLDI LÁSZLÓ: *Általános médiaismeret*. Bp.–Pécs: Dialóg Campus K., 2007.

1.2. Idegennyelvű hivatkozott irodalom

BAUER, HELMUT G –BIENFELD, ANNA: Der Public Value Test. Ein Vergleich zwischen dem BBC-Modell und dem geplanten Verfahren beim ZDF. *Funkkorrespondent*. 2007/49.

BLUM, ROGER: Defizite beim Service public. In: *Zoom K&M*, 1998.07.11.

CHRISTL, REINHARD–SÜSSENBACHER, DANIELA: *Der öffentlich-rechtliche Rundfunk in Europa*. Wien: Falter V., 2009.

COLLINS, RICHARD: *Media and identity in contemporary Europe: consequences of global convergence*. Exeter, Intellect. 2002.

CRAUFURD SMITH, RACHAEL: *Broadcasting law and fundamental rights* Oxford: Clarendon Press, 1997.

FECHNER, FRANK: Medienrecht. Tübingen: Mohr Siebeck., 2007.

FIEDLER, HARALD: *Österreichs Medienwelt von A bis Z. Das komplette Lexikon mit 1000 Stichwörtern von „Abzockfernsehen“ bis „Zeitungssterben“*. Wien: Falter V., 2008.

GIBBONS, THOMAS: *Regulating the media*. London: Sweet&Maxwell, 1998.

JÄCKEL, ANNE: *Cooperation between East and West in Europe: Film policy and integration, from hope to disenchantment?* In FRANK H.COLUMBUS: *Central and Eastern Europe in transition II*. New York: Nova Science Publishers, 1998.

JAN M. SMITS: *Legal Culture as Mental Software or: How to Overcome National Legal Culture?* In *Private Law and the many Cultures of Europe*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2007.

ORF: *Geschäftsbericht 2000*. Wien: ORF, 2001.

ORF: *Geschäftsbericht 2008*. Wien: ORF, 2009.

PEISSL, HELMUT–TREMETSBERGER, OTTO: *Community Medien in Europa. In Nichtkommerzieller Rundfunk in Österreich und Europa*. Wien: RTR-GmbH. 2008.

RONNEBERGER, FRANZ: *Kommunikationspolitik I. Institutionen, Prozesse, Ziele*. Mainz: Hase&Köhler V., 1978.

SMITS, JAN M.: *Legal Culture as Mental Software or: How to Overcome National Legal Culture?* In *Private Law and the many Cultures of Europe*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2007.

SPANGENBERG, JOCHEN: *The BBC in Transition. Reasons, Results and Consequences*. Wiesbaden: Deutscher Universitätsverlag, 1997.

STEINMAUER, THOMAS: *Konzentriert und verflochten. Österreichs Mediensystem im Überblick*. Innsbruck: Studienverlag, 2002.

STEINMAUER, THOMAS: *Das Mediensystem Österreichs*. Baden-Baden: Nomos, 2004.

WOELKE, JENS: *TV-Programmanalyse. Fernsehvollprogramme in Österreich 2009*. Wien: RTR-GmbH., 2010.

WOLDT, RUNAR: *Öffentlich-rechtlicher Rundfunk im internationalen Vergleich. Fragestellungen, Methoden, Fallbeispiel*. In CHRISTIEN-MARIA RIDDER–WOLFGANG R. LANGENBUCHER–ULRICH SAXER–CHRISTIAN STEININGER: *Bausteine einer Theorie des öffentlich-rechtlichen Rundfunks*. Festschrift für Marie Luise Kiefer. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2005.

2. HIVATKOZOTT JOGFORRÁSOK

2.1. Hazai jogforrások

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya.
1986. évi II. törvény a sajtóról. Sajtótörvény.
62/1990. (VIII.8.) OGY határozat a frekvenciamoratóriumról.
37/1992. (VI.10.) AB határozat.
1059/1992. (X.9.) Kormányhatározat a Hungária Televízió Alapítvány létrehozásáról.
68/1994. (V.4.) Kormányrendelet a Duna Televízióról.
1428/2009. (VII.8.) sz. ORTT határozat.
1996.évi I. törvény a rádiózásról és a televíziózásról. Médiatörvény. Rttv.
2010.évi LXXXII. törvény a médiát és a hírközlést szabályozó egyes törvények módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2010.08.10., 129. sz. 22319-22357.
2010. évi ... törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól. Képviselői önálló indítvány. 2010.06.11. T/363.

2.2. Osztrák jogforrások

Informationsverein Lentia and others v. Austria ügy, 1993.11.24. (Case no. 13914/88 ; 15041/89 ; 15717/89 ; 15779/89 ; 17207/90)
Bundesverfassungsgesetz über die Sicherung der Unabhängigkeit des Rundfunks. BVG-Rundfunk. 1974.07.10.
Bundesgesetz über den Österreichischen Rundfunk. ORF-Gesetz. 2007.12.18.
Bundesgesetz mit dem Bestimmungen für privates Fernsehen erlassen werden. Privatfernsehgesetz. PrTV-G. 2009.02.23.
Bundesgesetz, mit dem Bestimmungen für privaten Hörfunk erlassen werden. Privatradiogesetz. PrR-G. 2009.02.23.
Bundesgesetz über den Österreichischen Rundfunk (Inoffizielle konsolidierte Arbeitsfassung).Neue Fassung. (2010.09.19-ei állapot alapján.)

2.3. Nemzetközi jogforrások

Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről. Róma. 1950. A Magyar Közlöny 2005/152. (XI.23.) számában közzétett 2005.évi CXXIV. törvény szövege alapján.
Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (ICCPR) ENSZ. 1966.
Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (EKSz.) 2010.03.30.
Határokon Átívelő Televíziózás Konvenciója (ECTT) 1989.
Maastrichti Szerződés 1992.
Amszterdami Szerződés 2000.
Alapjogi Charta 2000.

89/552/EGK irányelv az audiovizuális médiaszolgáltatásokról. (TVWF)

90/685/EEC. Council Decision of 21 December 1990 concerning the implementation of an action programme to promote the development of the European audiovisual industry (Media) (1991 to 1995)

95/564/EC. Council Decision of 22 December 1995 on the implementation of a training programme for professionals in the European audiovisual programme industry (Media II-Training) (1996 to 2000)

Európai Parlament és a Tanács 1718/2006/EK határozata az európai audiovizuális ágazatot támogató program végrehajtásáról. 2006.11.24.L 327/12.

Az Európai Parlament és a Tanács 1041/2009/EK határozata a harmadik országok audiovizuális szakembereivel folytatott együttműködés programjának (MEDIA Mundus) létrehozásáról. 2009. november 4. L 288/10.

A tagállamokban történő közcélú műsorszolgáltatási rendszerről szóló 27. jegyzőkönyv. 2004.12.16. C 310/372.

Lengyel Broadcasting Act. 1992.12.29.

255/73.sz. ügy Italy k. Sacchi ügy, 1974.04.30.

36/1993/431/510.sz. ügy Jersild k. Dánia ügy, 1995.08.22.

Rec (96) 10. számú ajánlás

Rec. (2000) 23. számú ajánlás

3. EGYÉB HIVATKOZOTT HÍREK

A Duna TV rágalmazásért perli az MTV-t. Index internetes hírportál. 2010.03.10.

Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv- A Bizottság 12 tagállamot szólított fela teljes körű végrehajtásra, köztünk hazánkat. Index. 2010.07.25.

Az MTV idén még nem fizetett a székházért. Index. 2010.08.27.

Erwin Pröll weist höchste Präsenz im ORF-„Landeshauptmann-TV“ aus. Austria Presse Agentur. 2007.07.31.

Gazdasági fejlődés erkölcsi alapokon. Magyar Nemzet. 2010.07.26. 7.

Hogyan költ a két közszolgálati televízió? Index. 2010.03.10.

Később rendezné adósságát a köztelevízió. *Magyar Hírlap.* 2010.08.30. 2.

Nálunk is rekordot döntött a vb-döntő. Index. 2010.07.13.

Újra Szent István útján. *Magyar Hírlap.* 2010.08.19. 1.; 3.

Törölték az MTV közéleti adóját Forrás: Világgazdaság online. 2009.07.15.